

een avond door en voor

Energie besparen op je verwarming thuis

Eddy Janssen

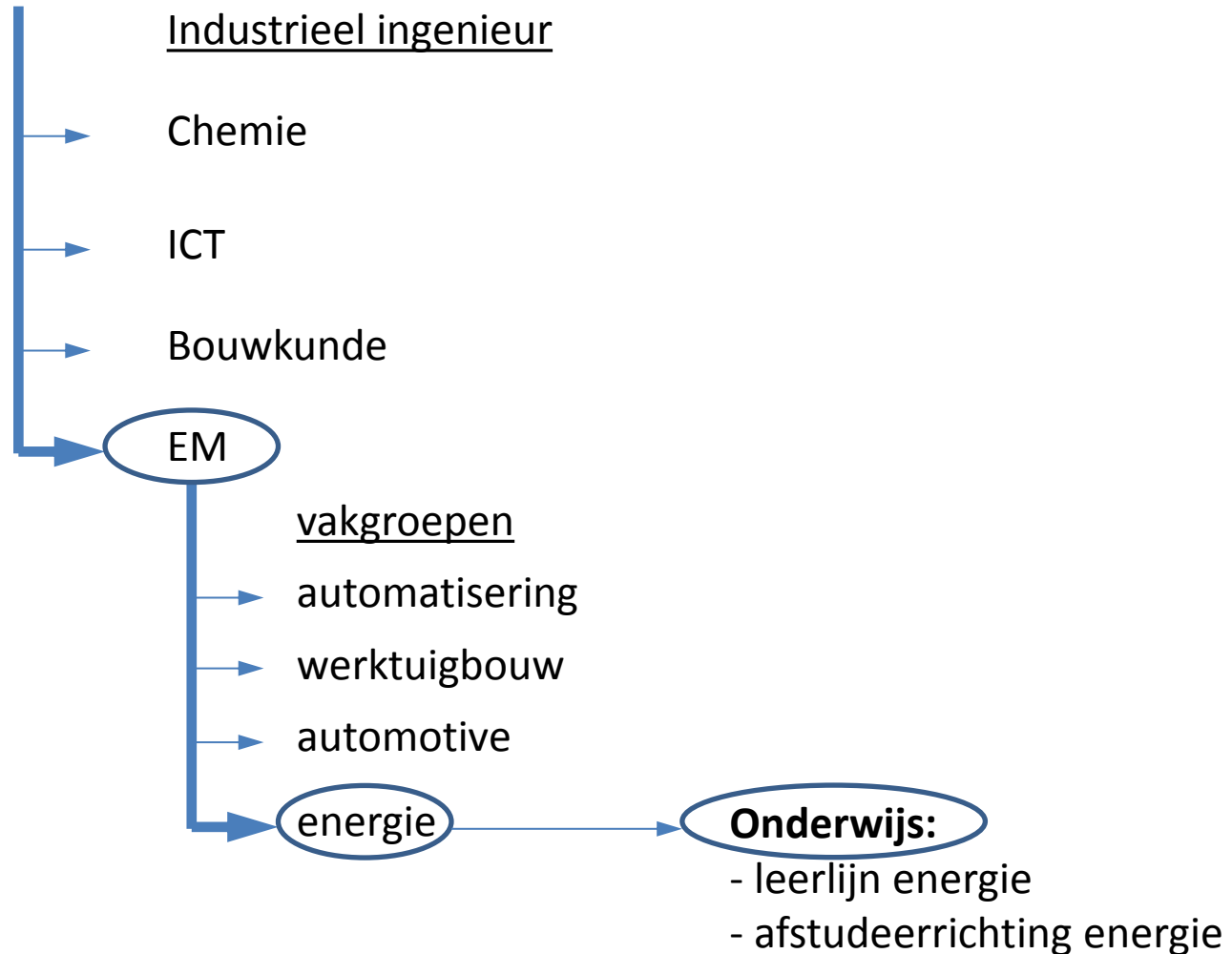

een avond door en voor
in samenwerking met

Universiteit
Antwerpen

Faculteit Toegepaste Ingenieurswetenschappen

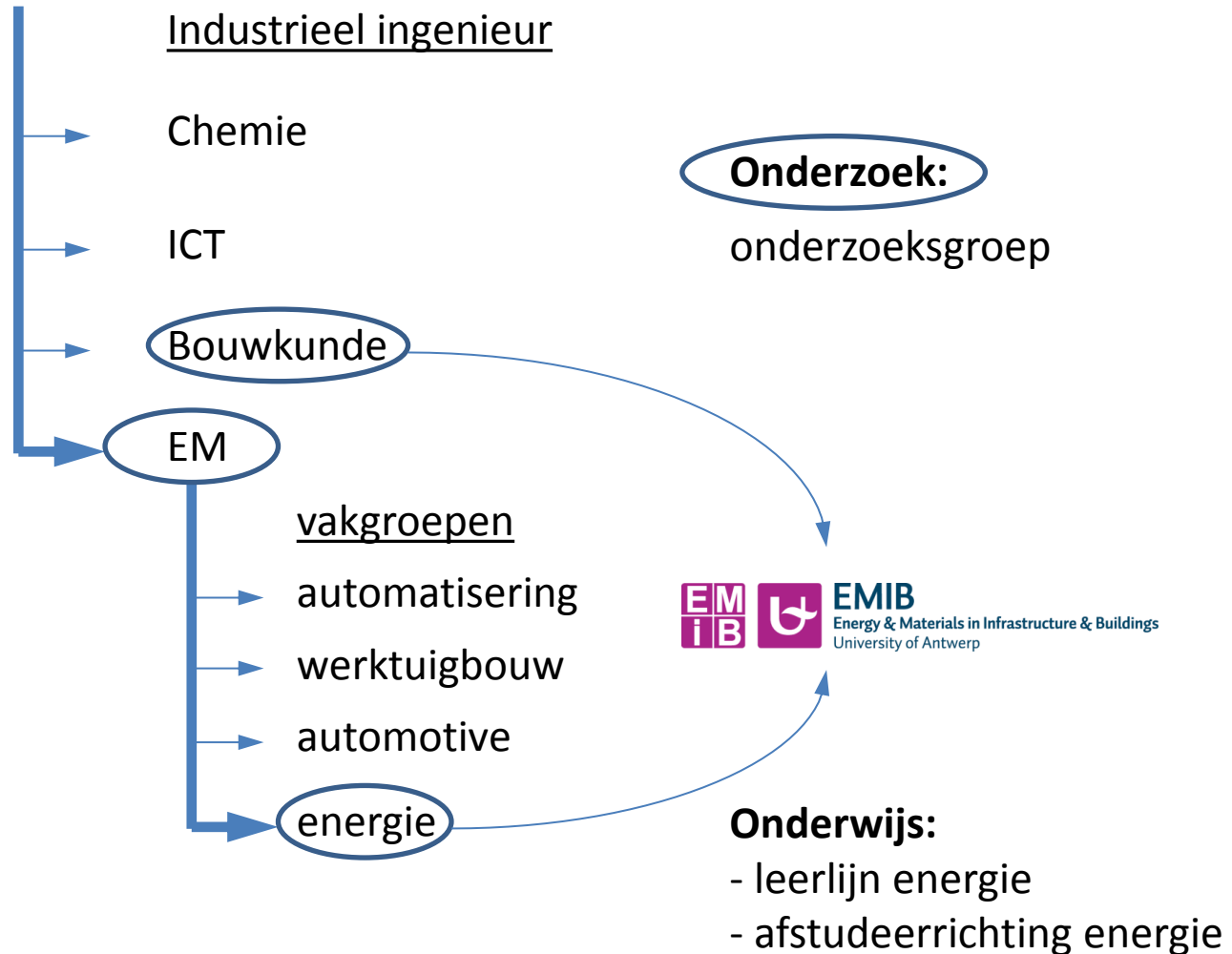

een avond door en voor
in samenwerking met

Universiteit
Antwerpen

Faculteit Toegepaste Ingenieurswetenschappen

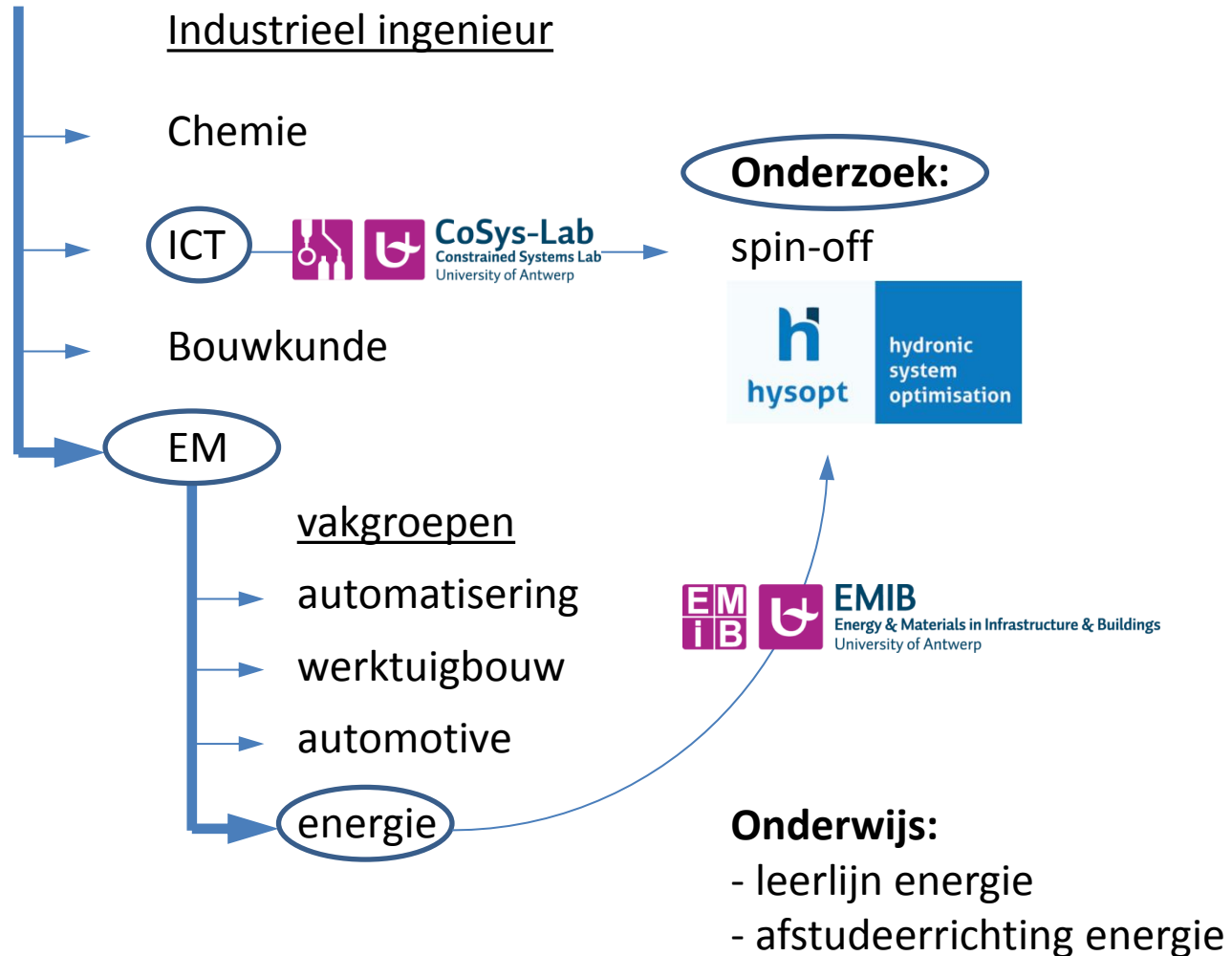

een avond door en voor
in samenwerking met

Universiteit
Antwerpen

Faculteit Toegepaste Ingenieurswetenschappen

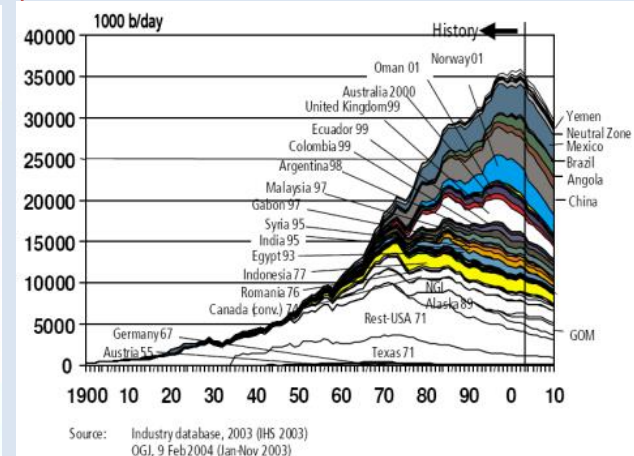
Afhankelijkheid

Betaalbaarheid

Eindigheid

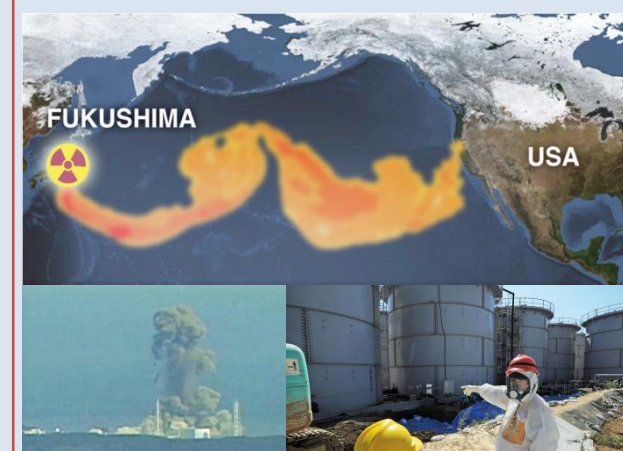
Ecologie

Klimaatverandering

Veiligheid/ gezondheid

♣ Afbakening en aanpak

♣ Hoofdwetten van 'energie'

♣ Isoleren: hoeveel en hoe

♣ Centrale ver(w)arming

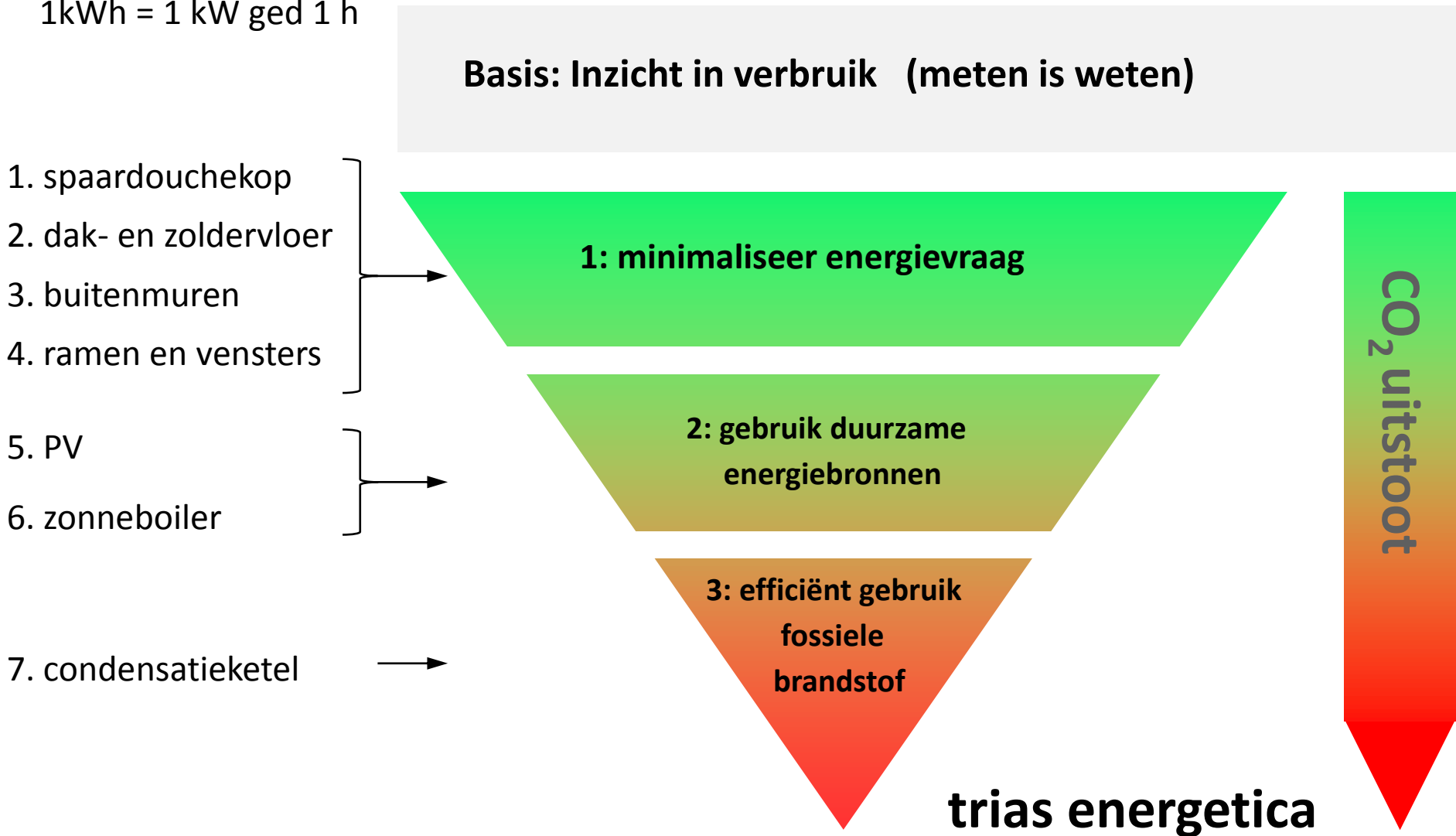
♣ Ik BEN mee

♣ Hybride

♣ Afbakening en aanpak

Energie = vermogen x tijd

1kWh = 1 kW ged 1 h

Energie in woningen aanpakken: bestaand – renovatie – nieuwbouw

- ♣ Afbakening en aanpak
- ♣ Hoofdwetten van 'energie'
- ♣ Isoleren: hoeveel en hoe
- ♣ Centrale ver(w)arming
- ♣ Ik BEN mee
- ♣ Hybride

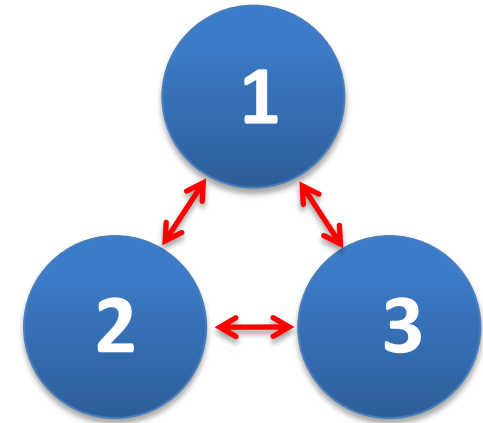
♣ Hoofdwetten van 'energie'

0de hoofdwet van de thermodynamica

Natuurlijk streven naar thermisch evenwicht:

1-2 en 1-3 $\rightarrow$ 2-3

$\rightarrow$ begrip temperatuur

Temperatuurverschil = nodig voor warmteoverdracht

♣ Hoofdwetten van 'energie'

1ste hoofdwet van de thermodynamica → energiehoeveelheid

Energiebehoud

- Energie kan niet worden gecreëerd (perpetuum mobile)

<https://www.youtube.com/watch?v=4b8ZsFszE8I>

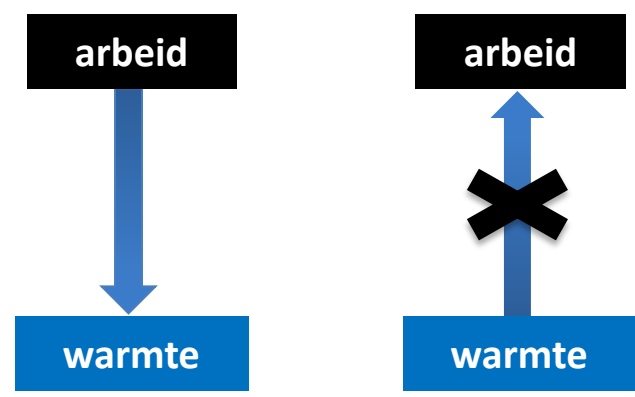
- Energie kan niet worden vernietigd...
maar waar blijft de aangekochte energie ?
 - warmtewisseling met omgeving
 - omzetting van arbeid naar warmte

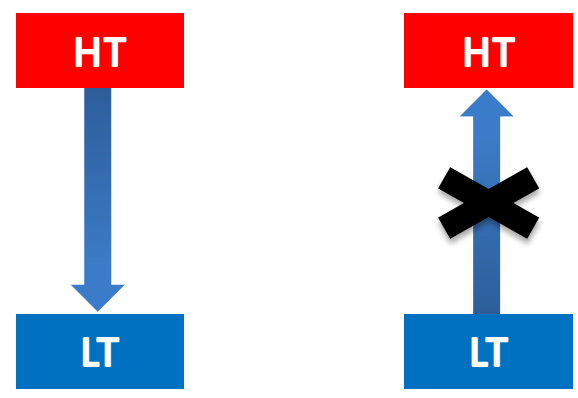
♣ Hoofdwetten van 'energie'

1ste hoofdwet van de thermodynamica ➡ **energiehoeveelheid**

- arbeid → warmte = gemakkelijk omgekeerd = moeilijk

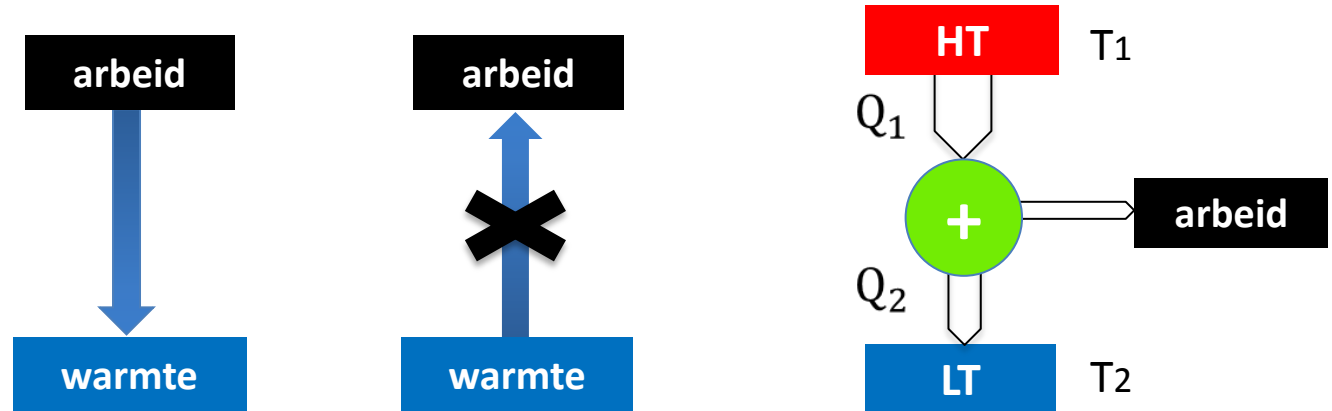
- warmte: HT → LT = spontaan omgekeerd = moeilijk

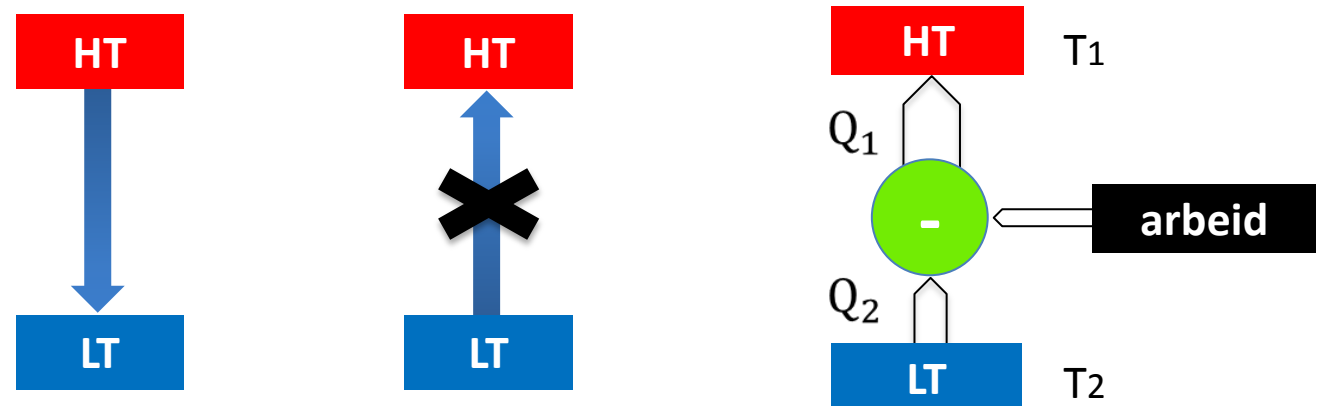
♣ Hoofdwetten van 'energie'

2de hoofdwet van de thermodynamica → energiekwaliteit

- arbeid → warmte = gemakkelijk omgekeerd = moeilijk

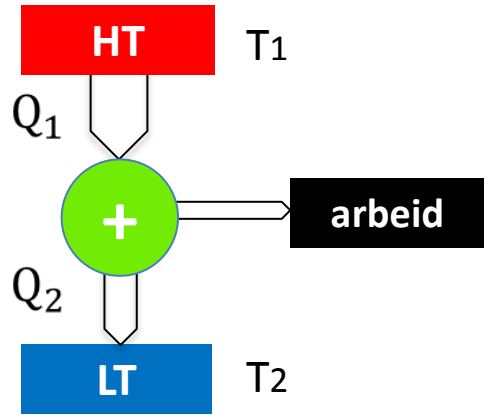
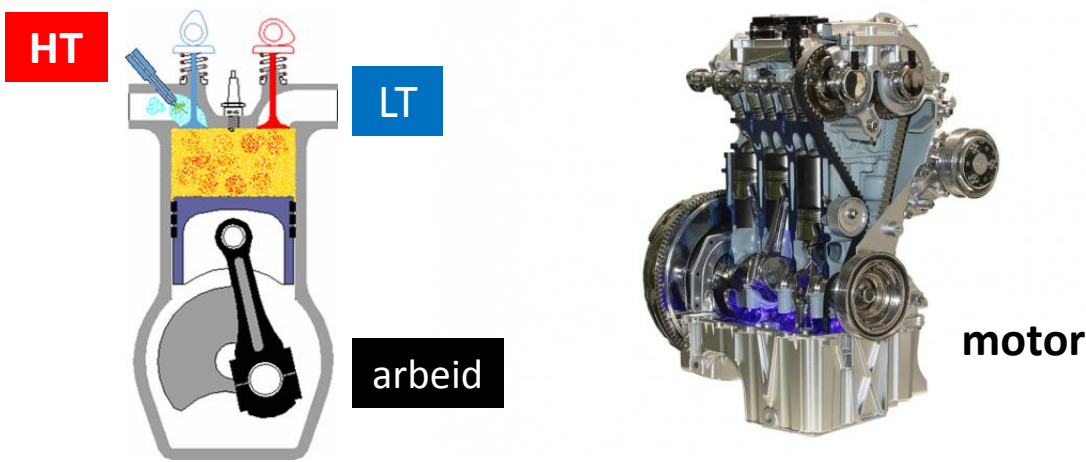
- warmte: HT → LT = spontaan omgekeerd = moeilijk

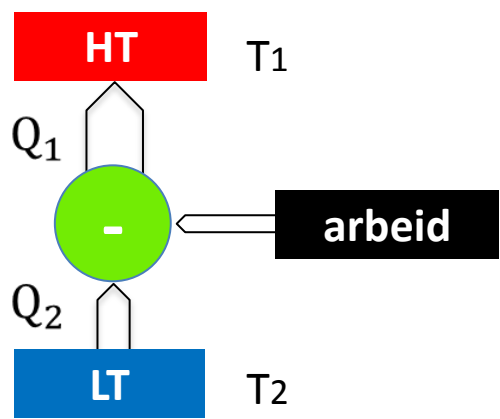
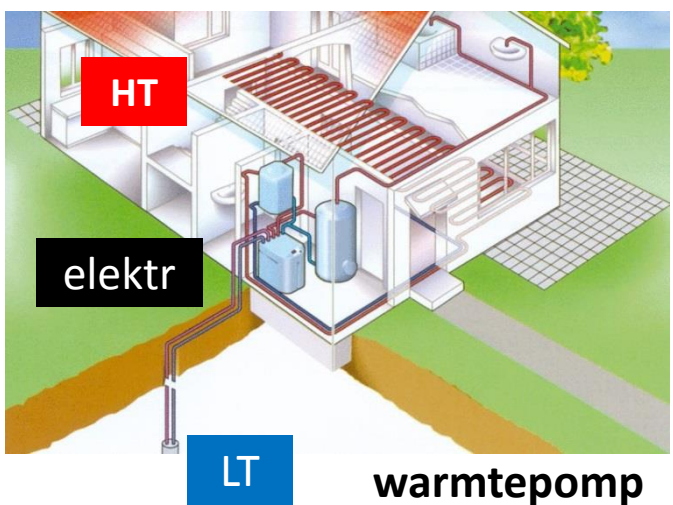
♣ Hoofdwetten van 'energie'

2de hoofdwet van de thermodynamica ➡ energiekwaliteit

- warmte → arbeid = motor

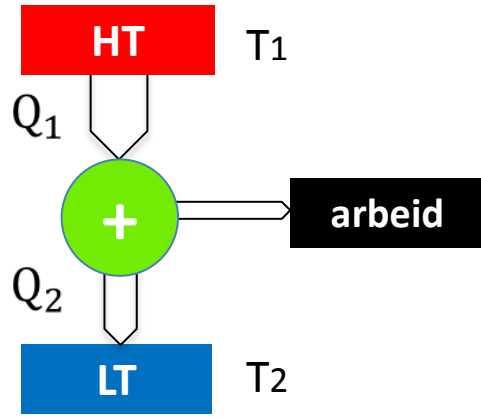
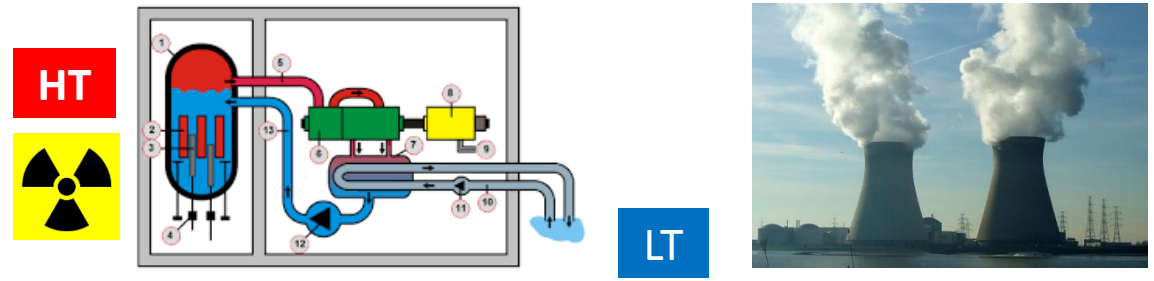
- warmte: LT → HT = warmtepomp of koelmachine

♣ Hoofdwetten van 'energie'

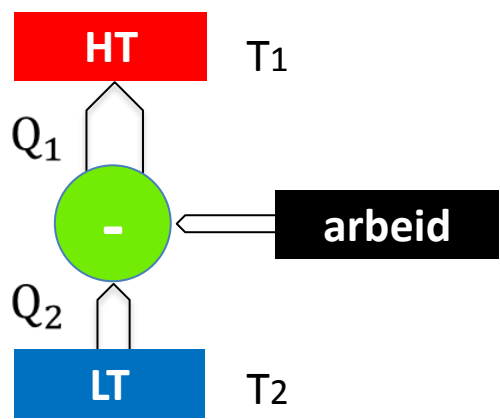
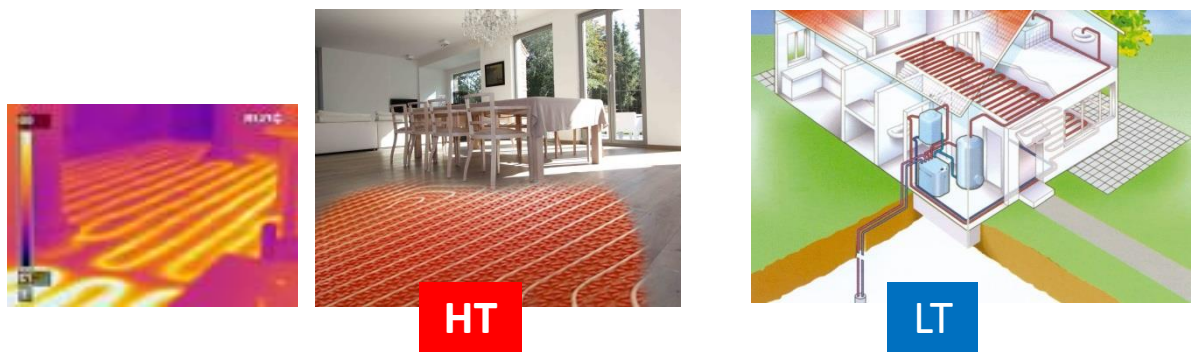
2de hoofdwet van de thermodynamica ➡ **energiekwaliteit**

- warmte ➡ arbeid = motor

$\eta_{\text{motor}} \uparrow$ naarmate HT $\uparrow$ en LT $\downarrow$

- warmte: LT ➡ HT = warmtepomp of koelmachine

$\eta_{\text{wp}} \uparrow$ naarmate HT $\downarrow$ en LT $\uparrow$

♣ Hoofdwetten van 'energie'

**condensatieketel, wkk, warmtepomp, koelmachine, vrije koeling,
warmterecuperatie, energievernietiging, hernieuwbare energie, ...**

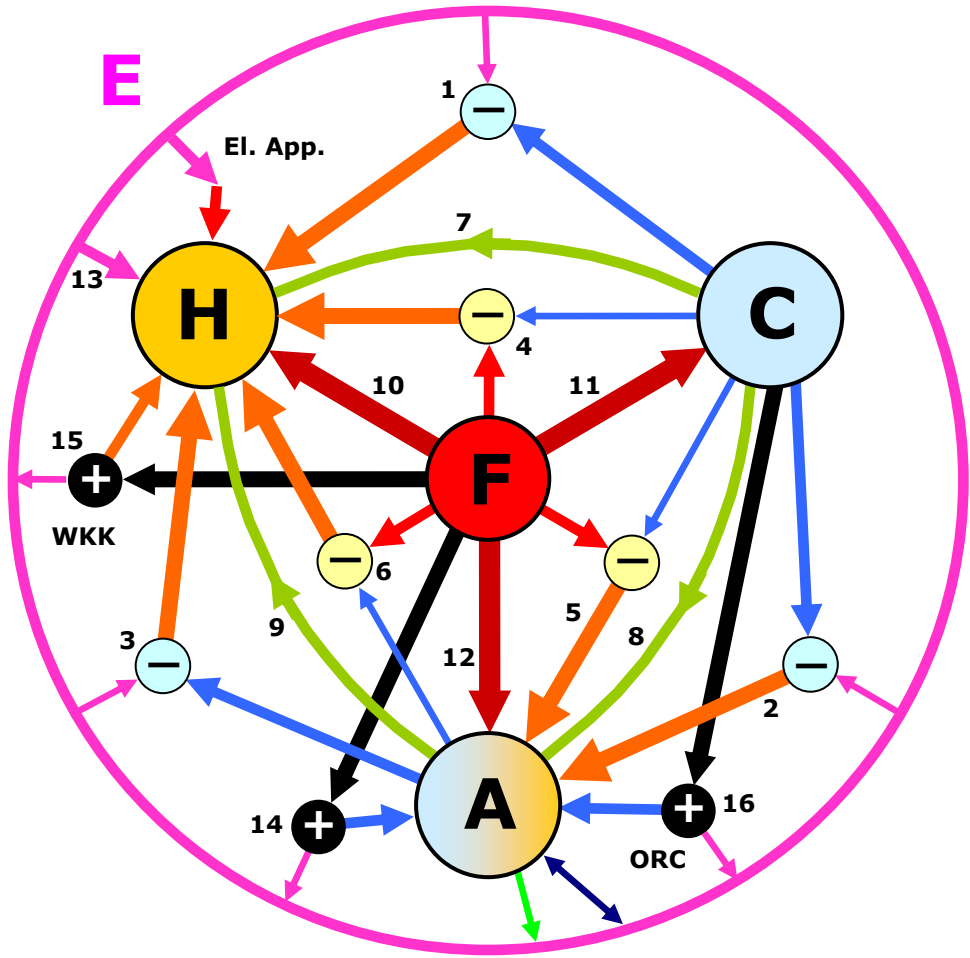
Hoofdwetten van 'energie'

Hoofdwetten van 'energie'

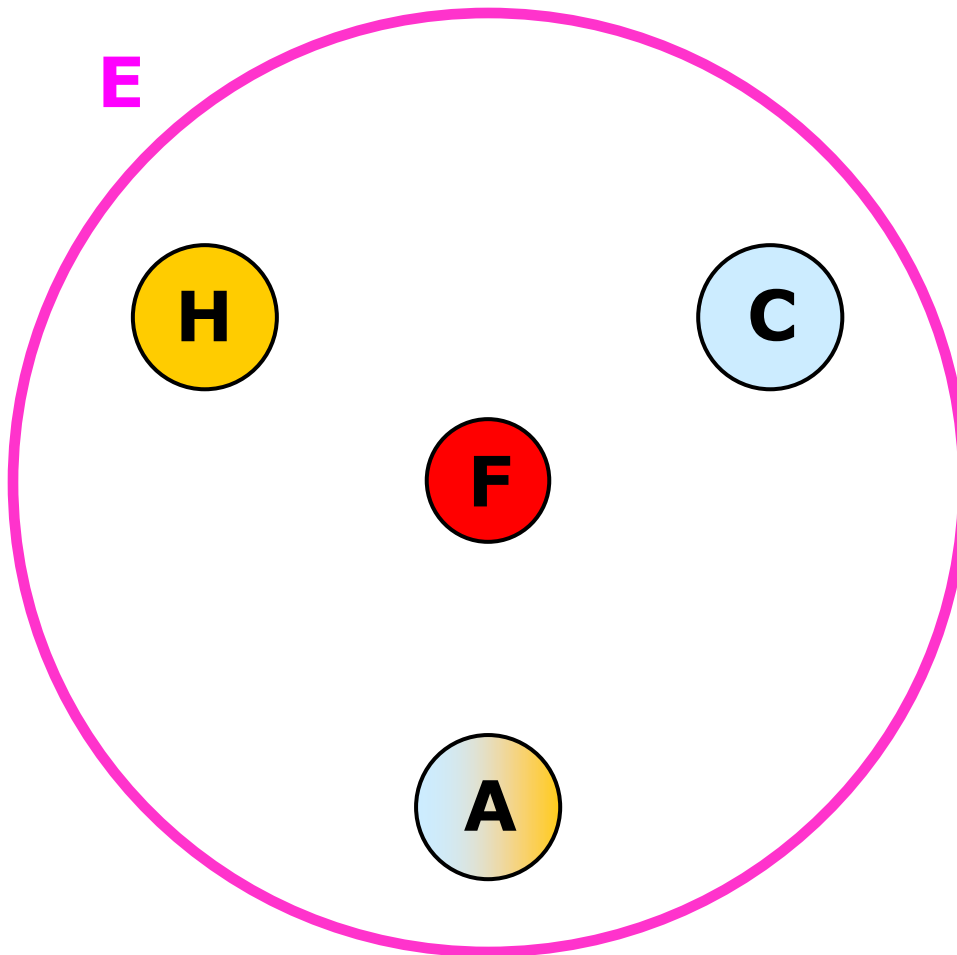
de belangrijkste energieprocessen

Hoofdwetten van 'energie'

Structuur

A: Ambient

(lucht, water, bodem)

C: Cooling needs

(gebouwen, industrie)

H: Heat demand

(gebouwen, industrie)

E: Electricity

(elektriciteitsnet)

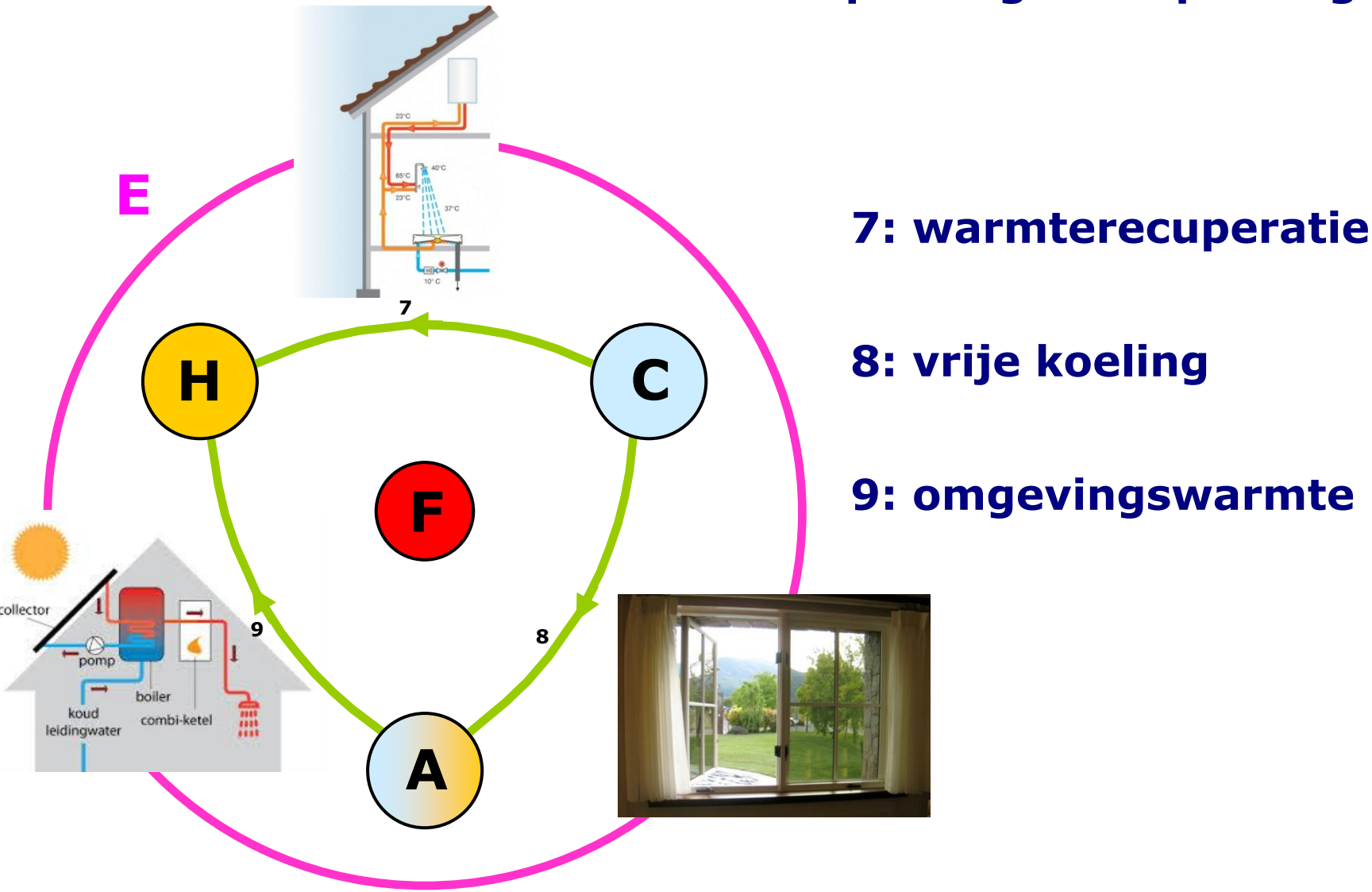
F: Fuel

(fossiel of hernieuwbaar)

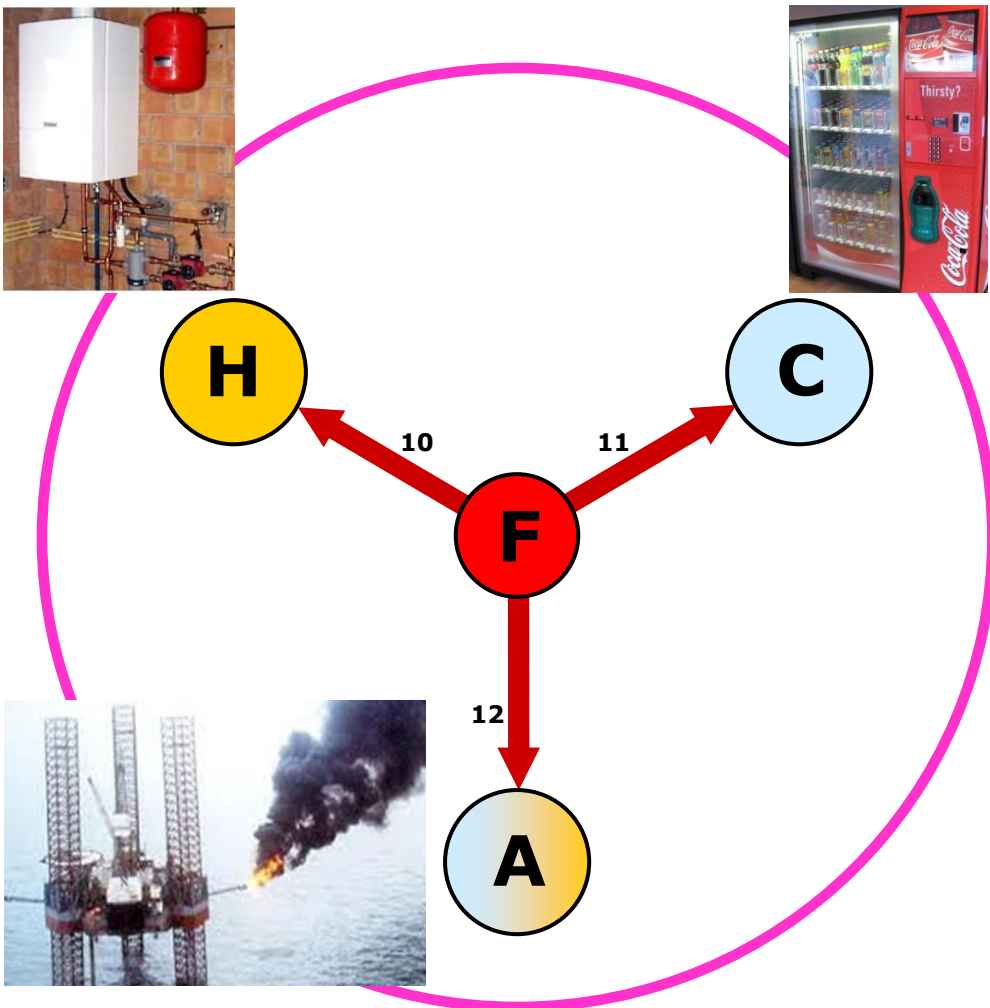
Hoofdwetten van 'energie'

Directe warmteoverdracht toepassing → toepassing

♣ Hoofdwetten van 'energie'

Directe warmteoverdracht brandstof → toepassing

10: ketel

11: energievernietiging

12: energieverlies

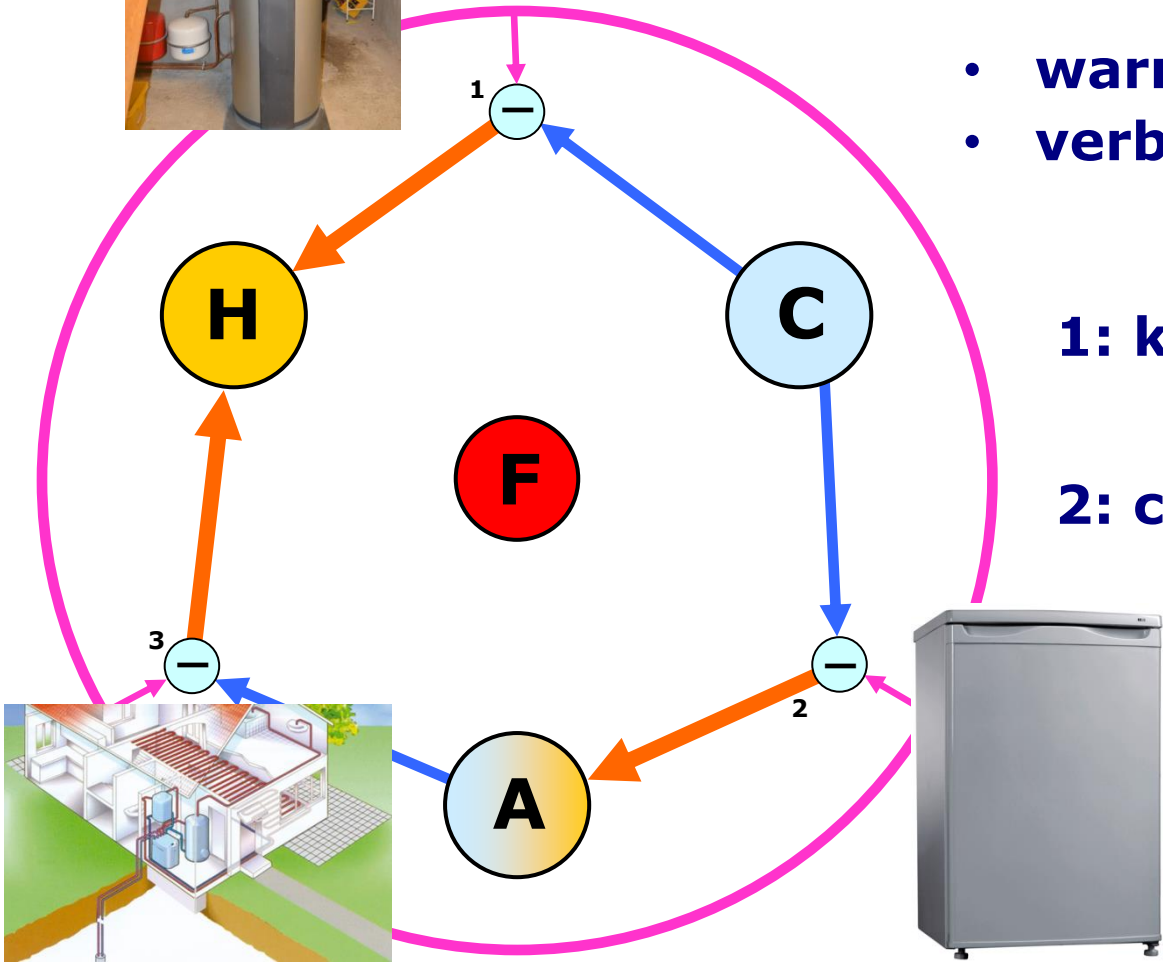

Hoofdwetten van 'energie'

Negatief kringproces (compressiecyclus)

- warmte van LT to HT
- verbruikt arbeid

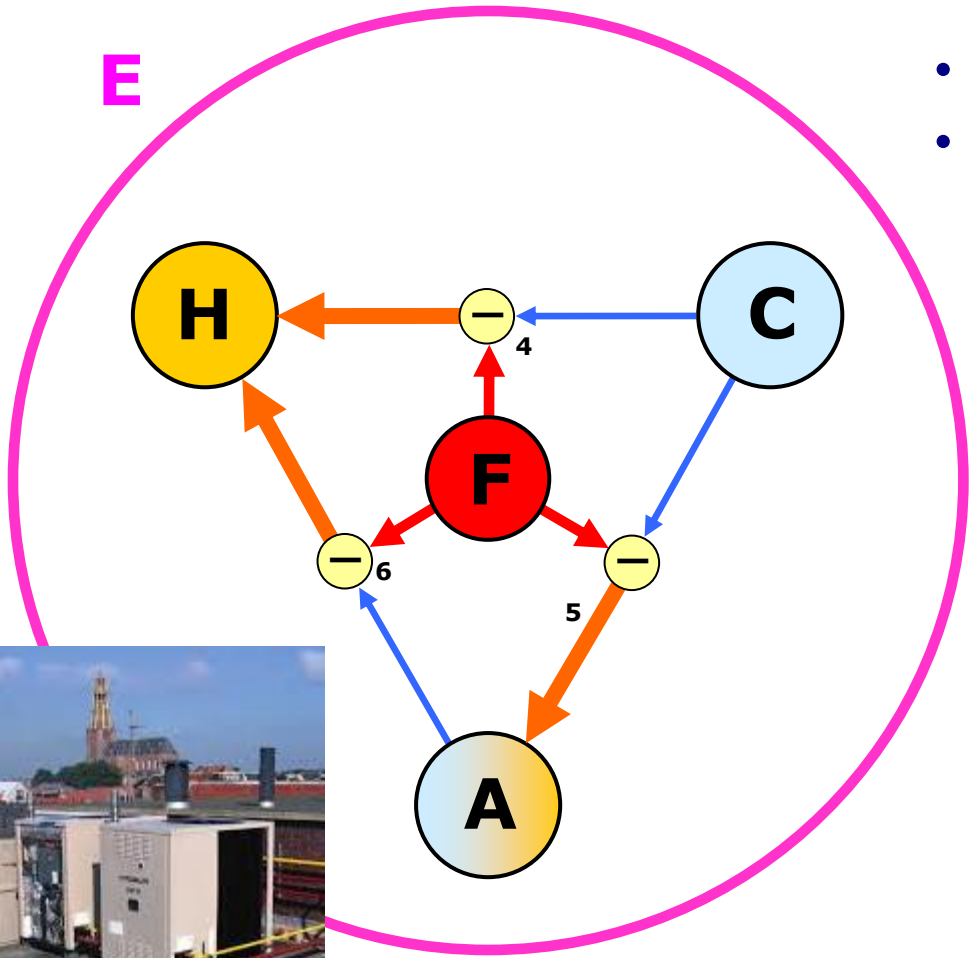
1: koelen & verwarmen

2: compressiekoeling

ompressiewarmtepomp

Negatief kringproces (absorptiecyclus)

- **warmte van LT to HT**
- **verbruikt warmte(HHT)**

1: koelen & verwarmen

2: absorptiekoeling

3: absorptiewarmtepomp

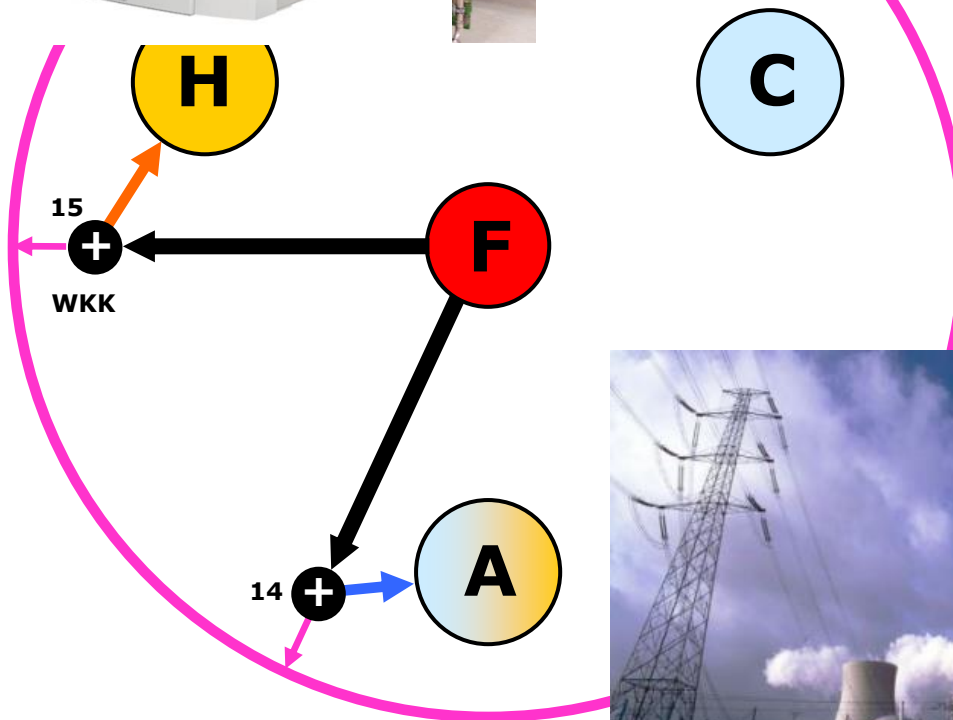

n van 'energie'

Positief kringproces (elektriciteitscentrale, aardgasmotor...)

- geproduceerde arbeid (E)
- verbruikte warmte (F)
- vrijgekomen warmte (A of H)

14: gescheiden productie

15: WKK

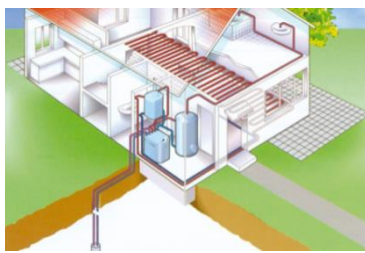
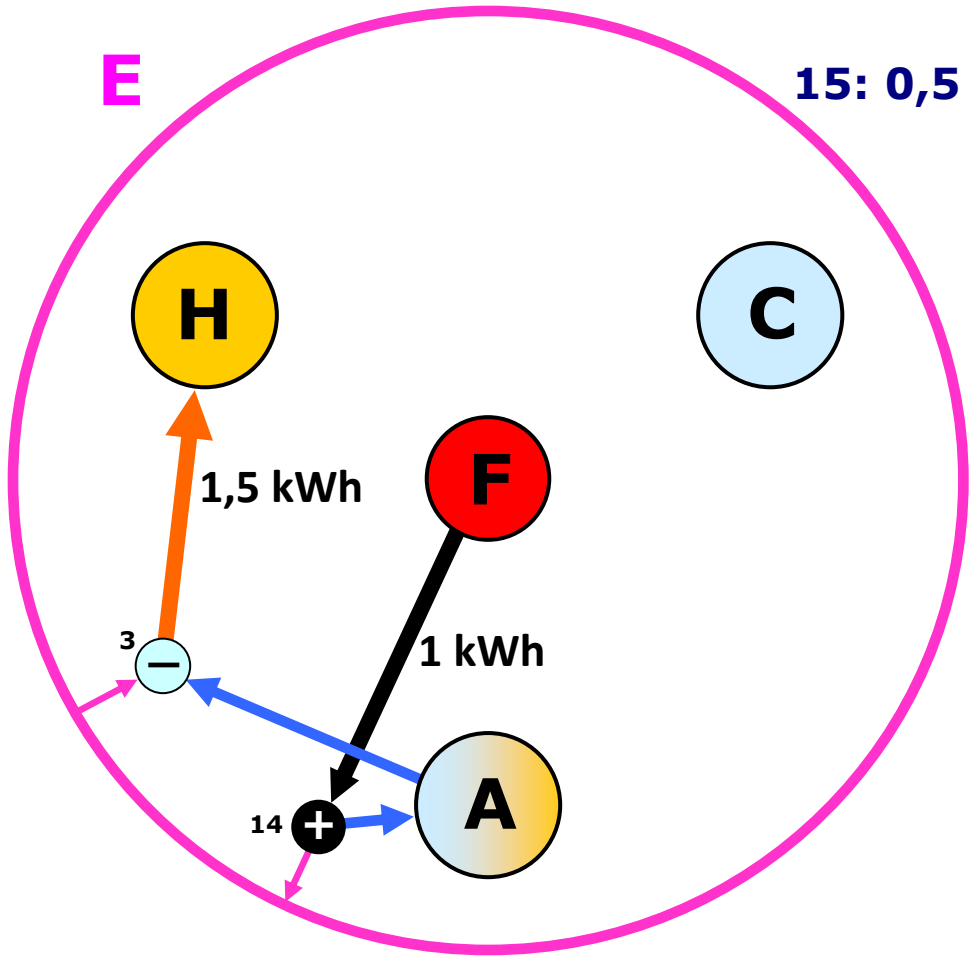
Hoofdwetten van 'energie'

Primaire energie warmtepomp

14: 1 kWh gas → 0,5 kWh elektriciteit

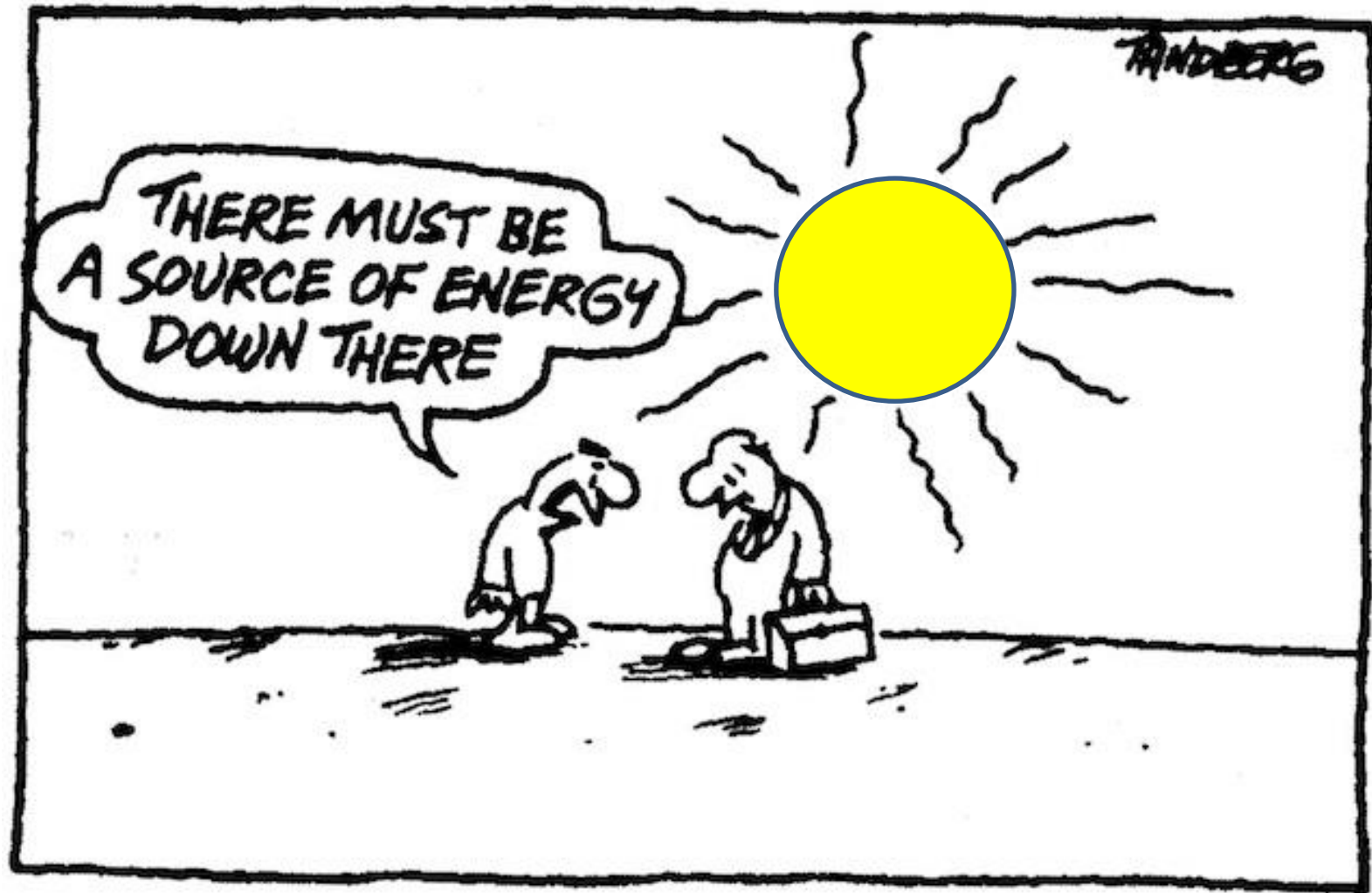
15: 0,5 kWh elektriciteit → 1,5 kWh warmte

Primaire energie om 1 liter soep te ontdooien ?

Stel rendement elektriciteitsproductie: 2,5 kWh primaire warmte voor 1 kWh elektriciteit
rendement koudeproductie: 1 kWh elektriciteit voor 2 kWh nuttige koude

- gasfornuis: $P = 0,1 \text{ kWh}$
- microgolfoven: $P = 0,1 \times 2,5 = 0,25 \text{ kWh}$
- buiten: $P = 0 \text{ kWh}$
- koelkast: $P = - 0,1 \times 2,5/2 = - 0,125 \text{ kWh}$

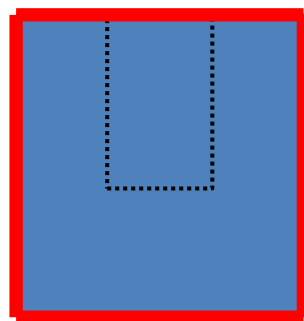
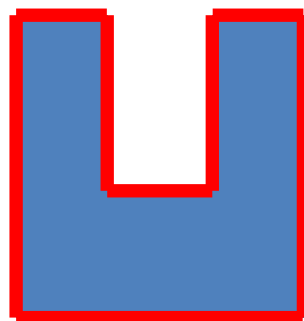

- ♣ Afbakening en aanpak
- ♣ Hoofdwetten van 'energie'
- ♣ Isoleren: hoeveel en hoe
- ♣ Centrale ver(w)arming
- ♣ Ik BEN mee
- ♣ Hybride

Compactheid: vorm en afmetingen

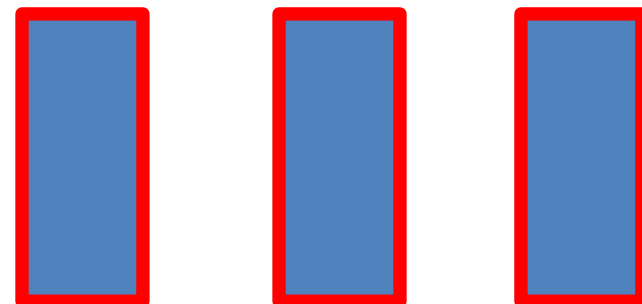
niet compact

vorm

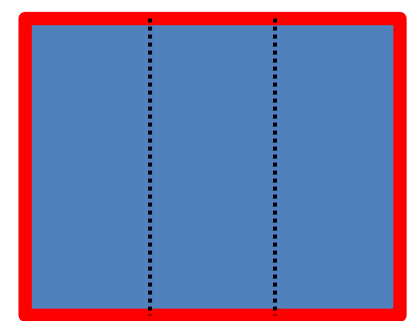

compact

afmetingen

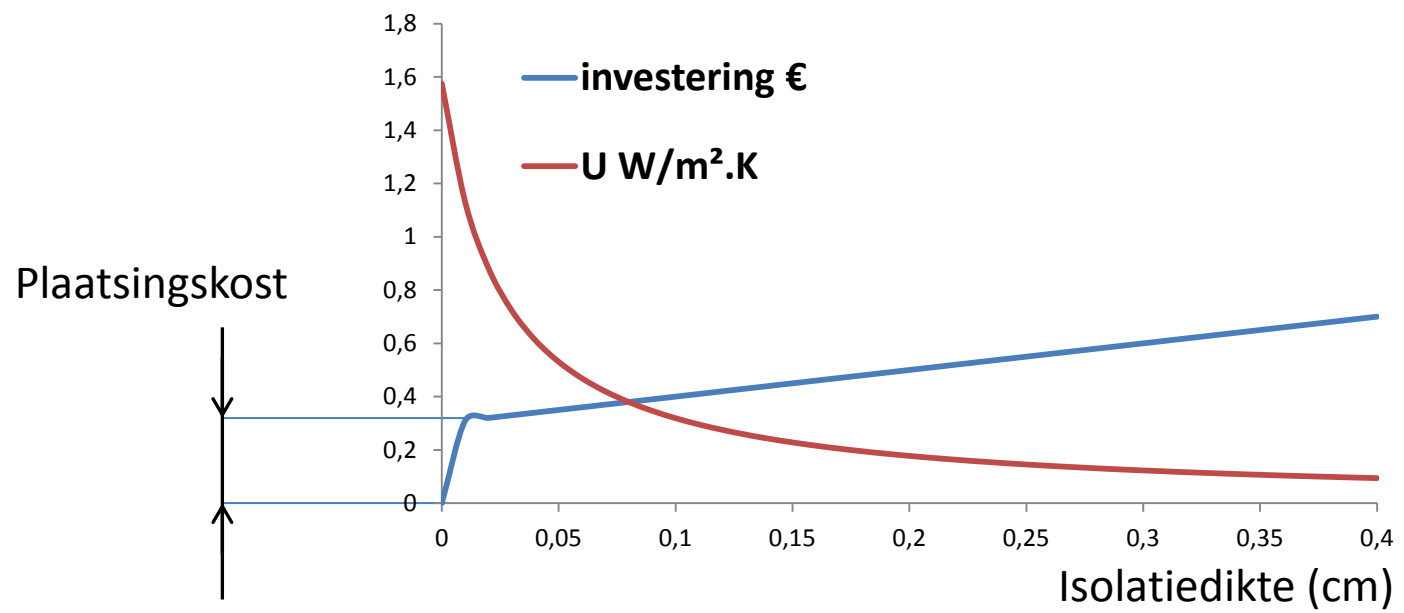

3 vrijstaanden woningen

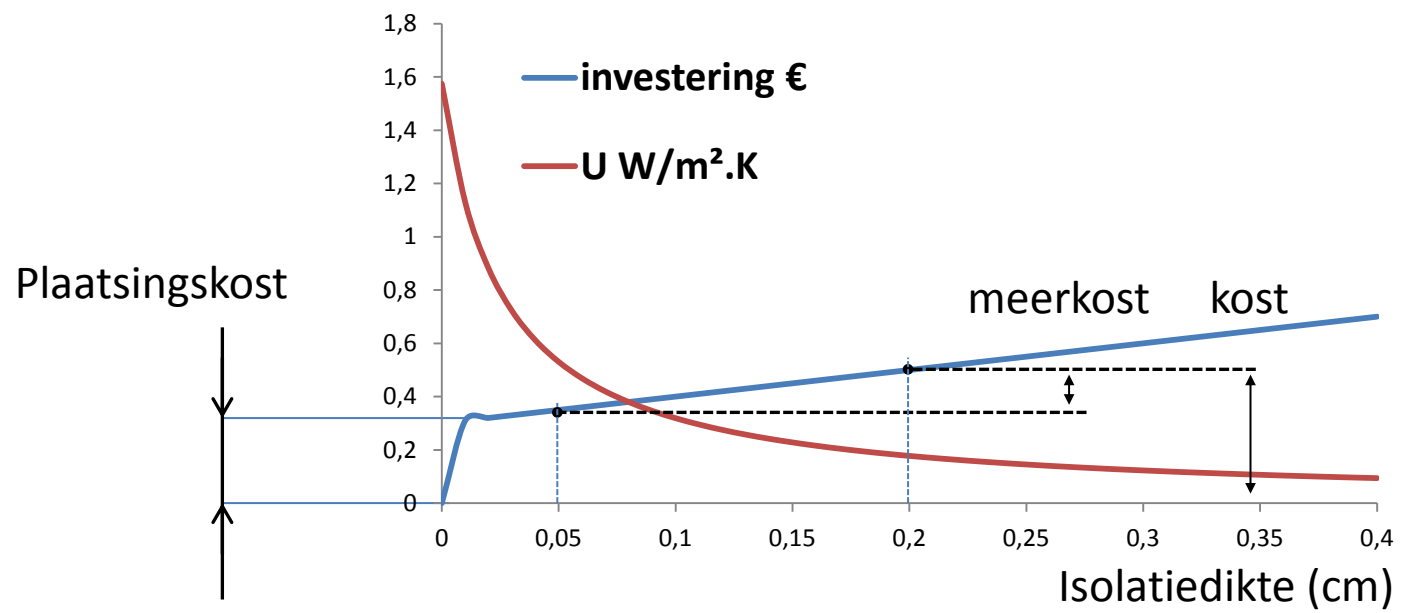
3 rijwoningen = 1 groot gebouw

Hoeveel isoleren: € € €

de eerste cm helpen het meest

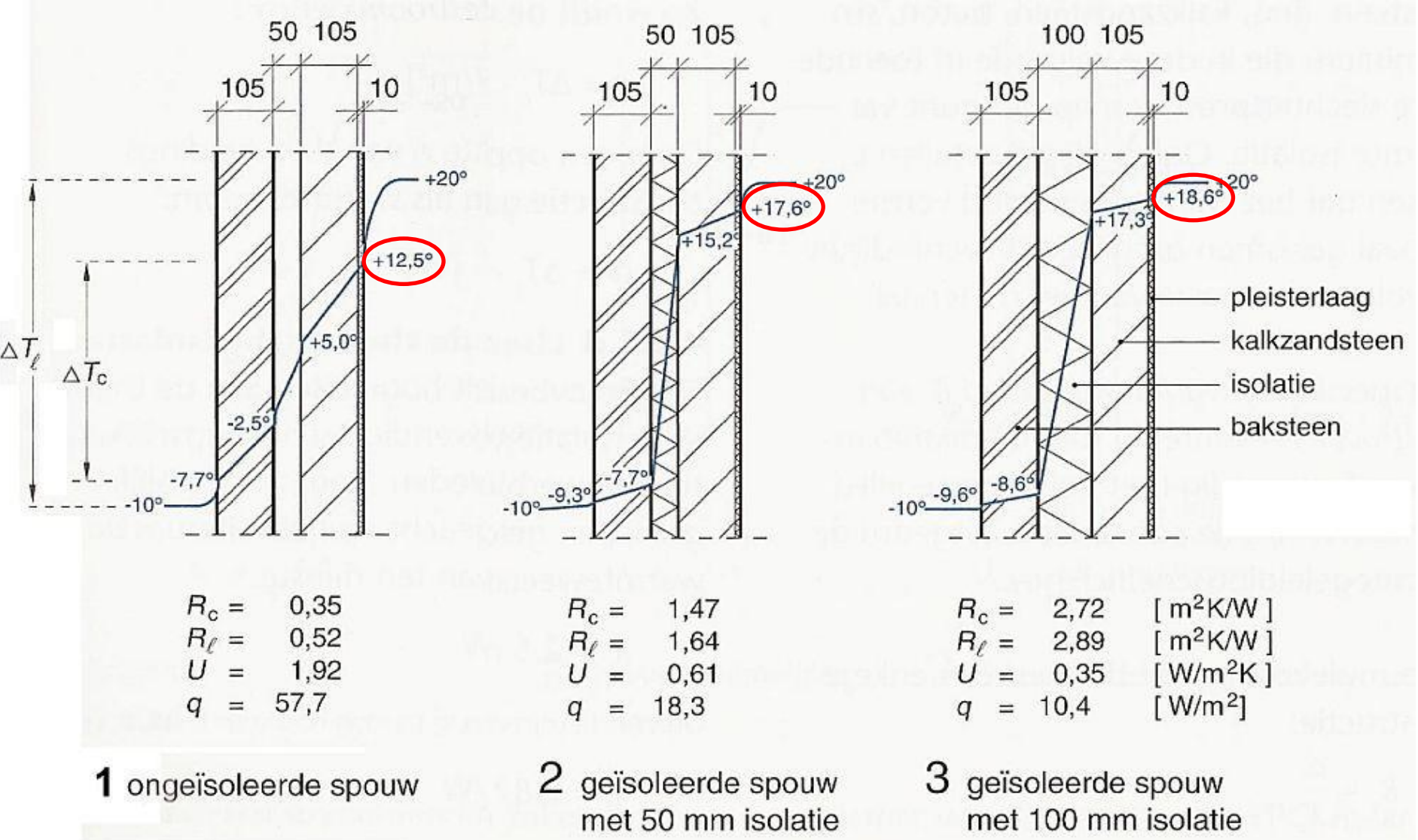
Hoeveel isoleren: € € €

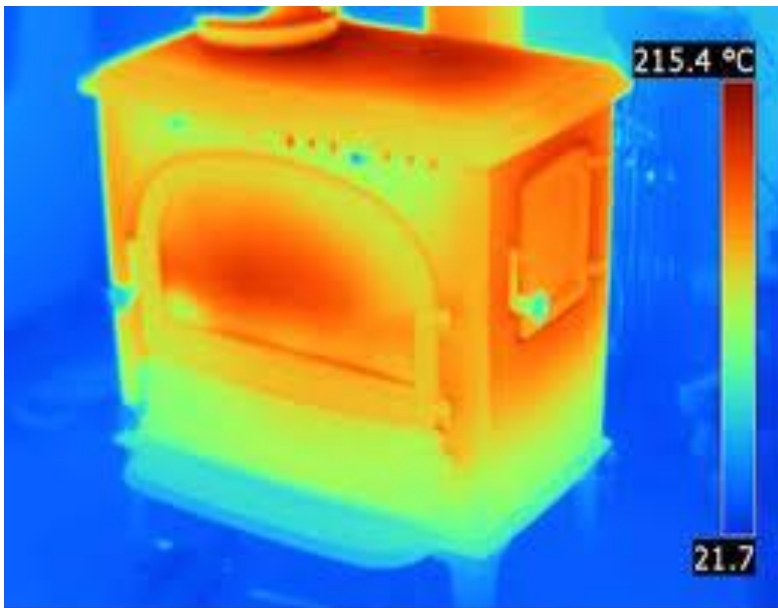
de eerste cm helpen het meest

maar onvoldoende isoleren betaal je 2x

Hoeveel isoleren: thermisch comfort

Hoeveel isoleren: thermisch comfort

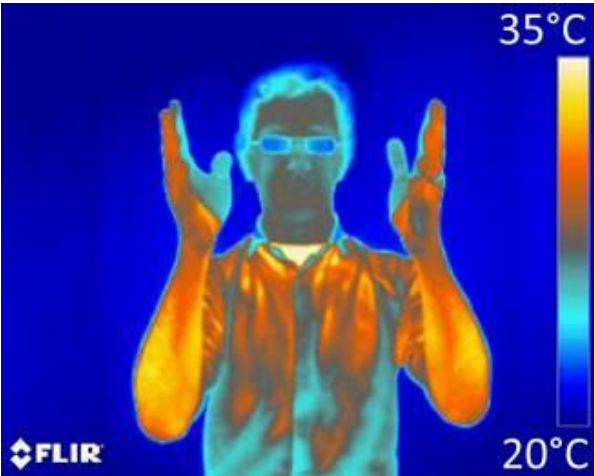
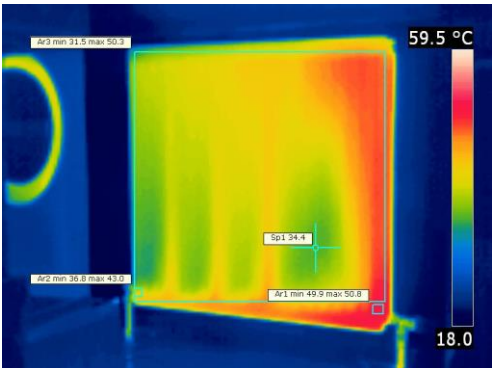
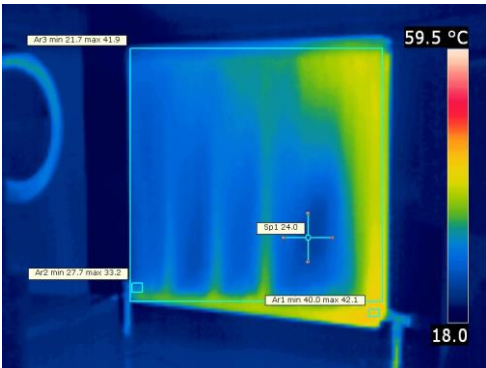
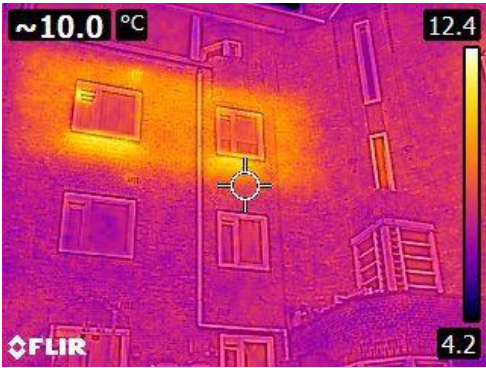
een kachel straalt...

wanden stralen ook
maar geïsoleerde wanden meer

Isoleren: hoeveel en hoe

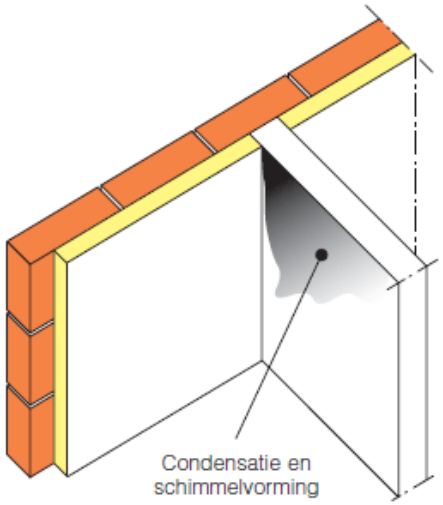

Opgelet:
binnentemperatuur
zon

emissie & reflectie

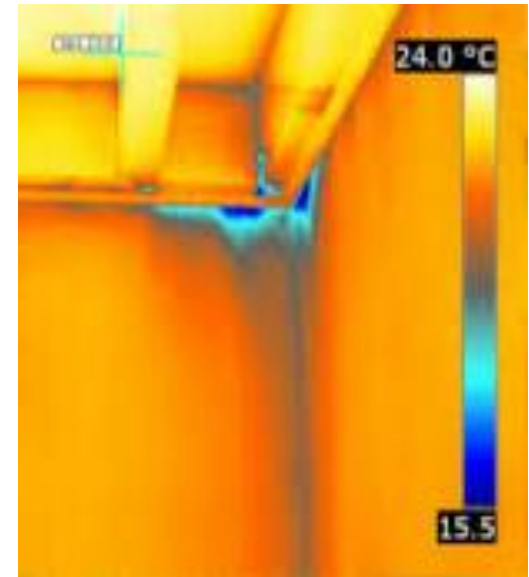
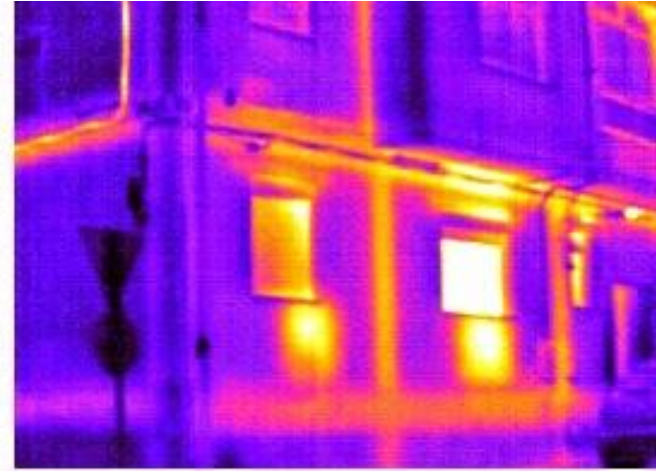
transmissie

Koudebruggen en oppervlaktecondensatie

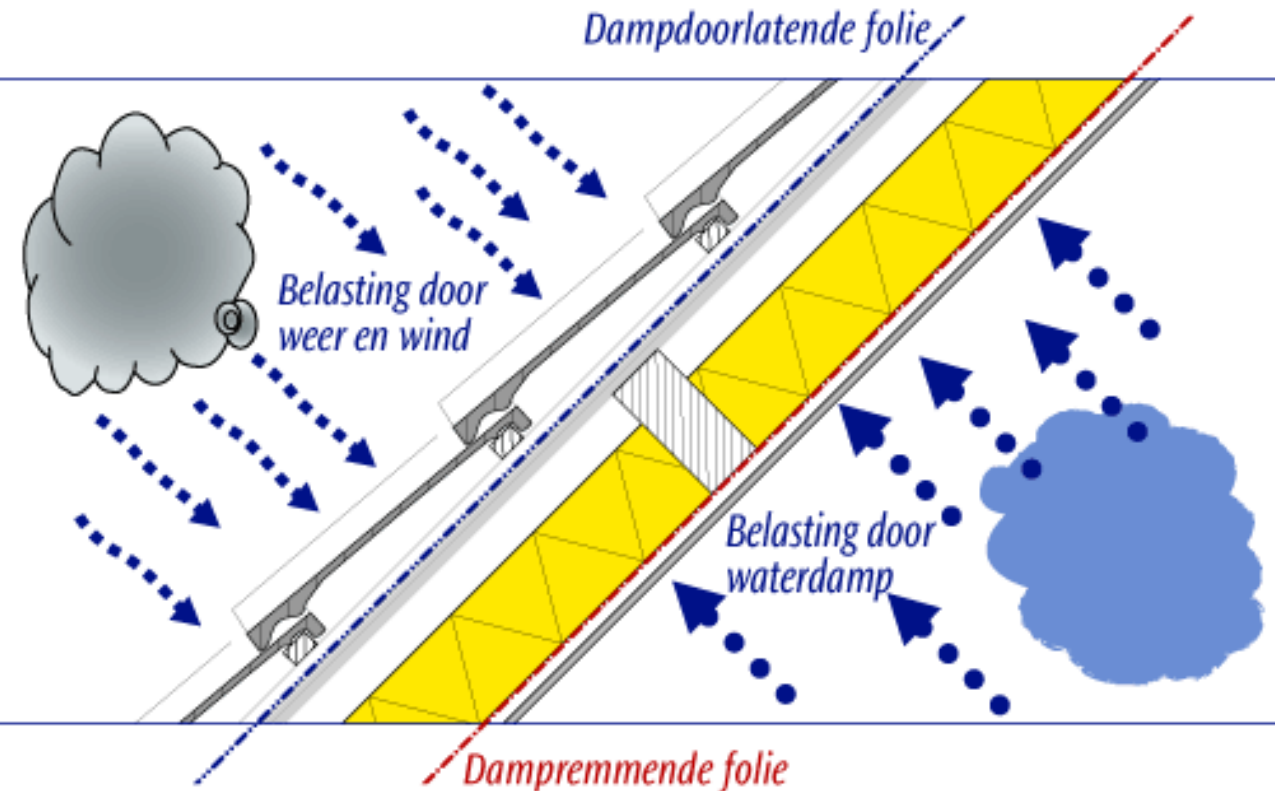

♣ Isoleren: hoeveel en hoe

Koudebruggen en oppervlaktecondensatie

Dampscherm en inwendige condensatie

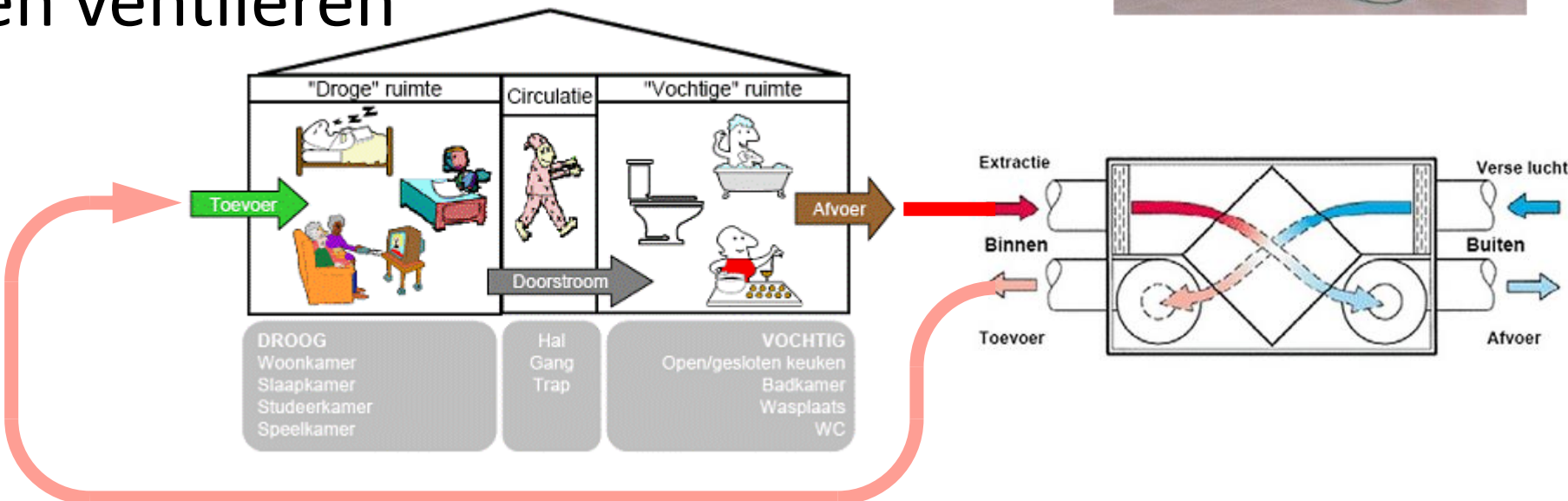

♣ Isoleren: hoeveel en hoe

Luchtdicht bouwen...

en ventileren

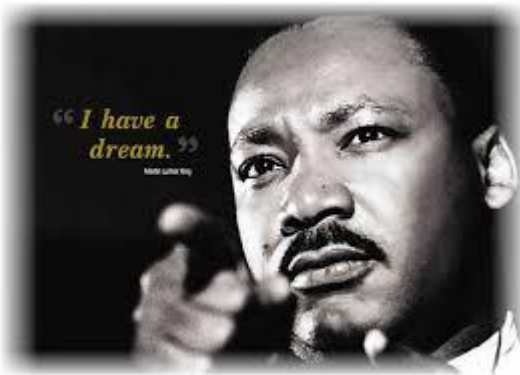

- ♣ Afbakening en aanpak
- ♣ Hoofdwetten van 'energie'
- ♣ Isoleren: hoeveel en hoe
- ♣ Centrale ver(w)arming
- ♣ Ik BEN mee
- ♣ Hybride

♣ Centrale ver(w)arming

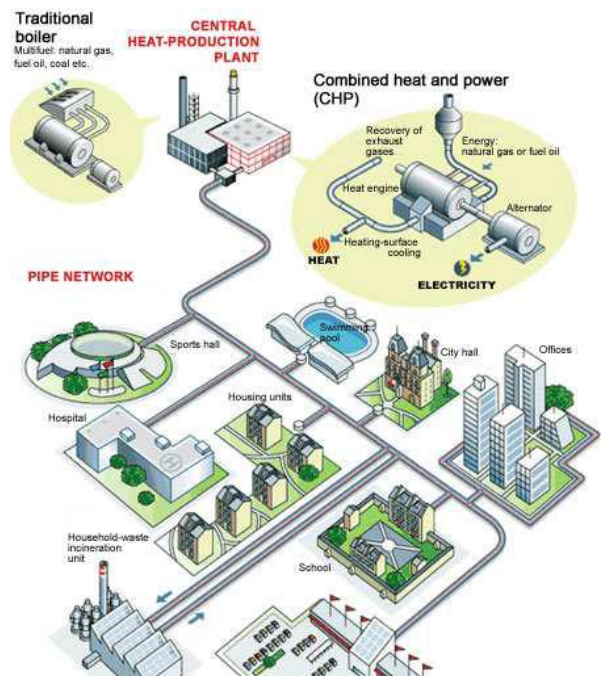
1968

2008

2030

stadsverwarming

♣ Centrale ver(w)arming

-90 % CO₂ in 2050 ?

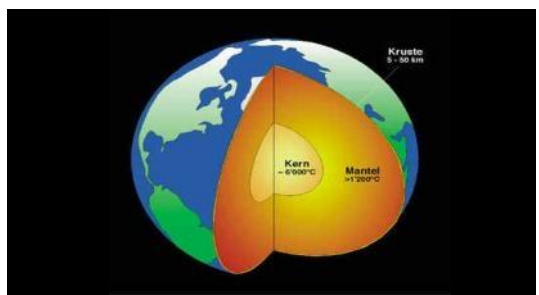
Industriële restwarmte

Restwarmte elek-centrales

Geothermie (diep/ ondiep)

Vaste biomassa

Afvalwater

GFT, maaisel, snoeisel,...

Restafval

Aardgas als transitair

De Schelde

♣ Centrale ver(w)arming

Steden met stadsverwarming

- Stockholm
- Parijs
- Berlijn
- Rotterdam
- Kopenhagen
- Amsterdam
- Helsinki
- Wenen
- ...

♣ Centrale ver(w)arming

Steden zonder stadsverwarming

- Brussel
- Antwerpen
- Gent
- Brugge
- Hasselt
- Luik
- Namen
- Aarlen
- Bergen
- Leuven
- Waver
- ...

♣ Centrale ver(w)arming

♣ Centrale ver(w)arming

1.000.000 kW bij 100 °C

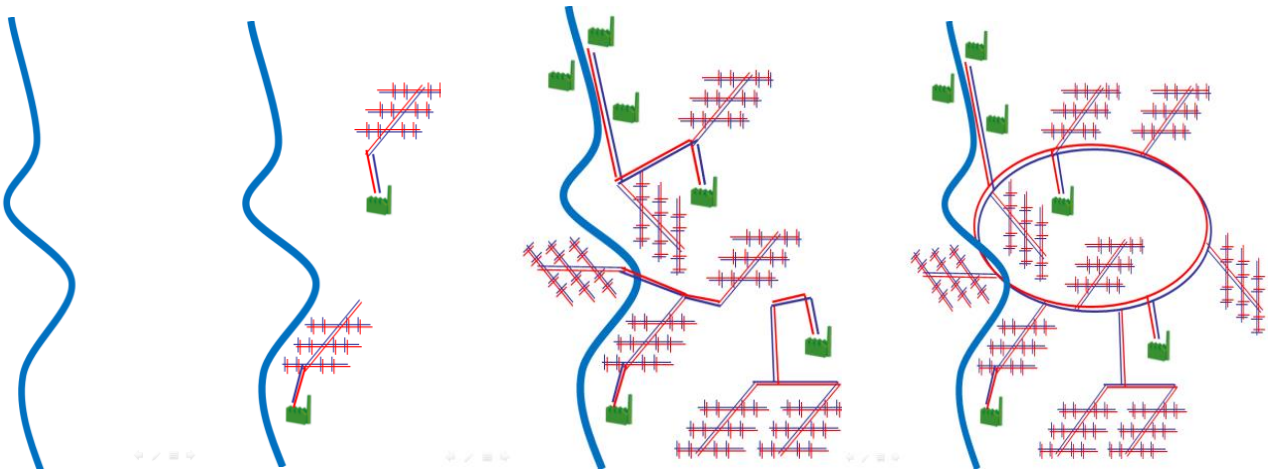

2012

2022

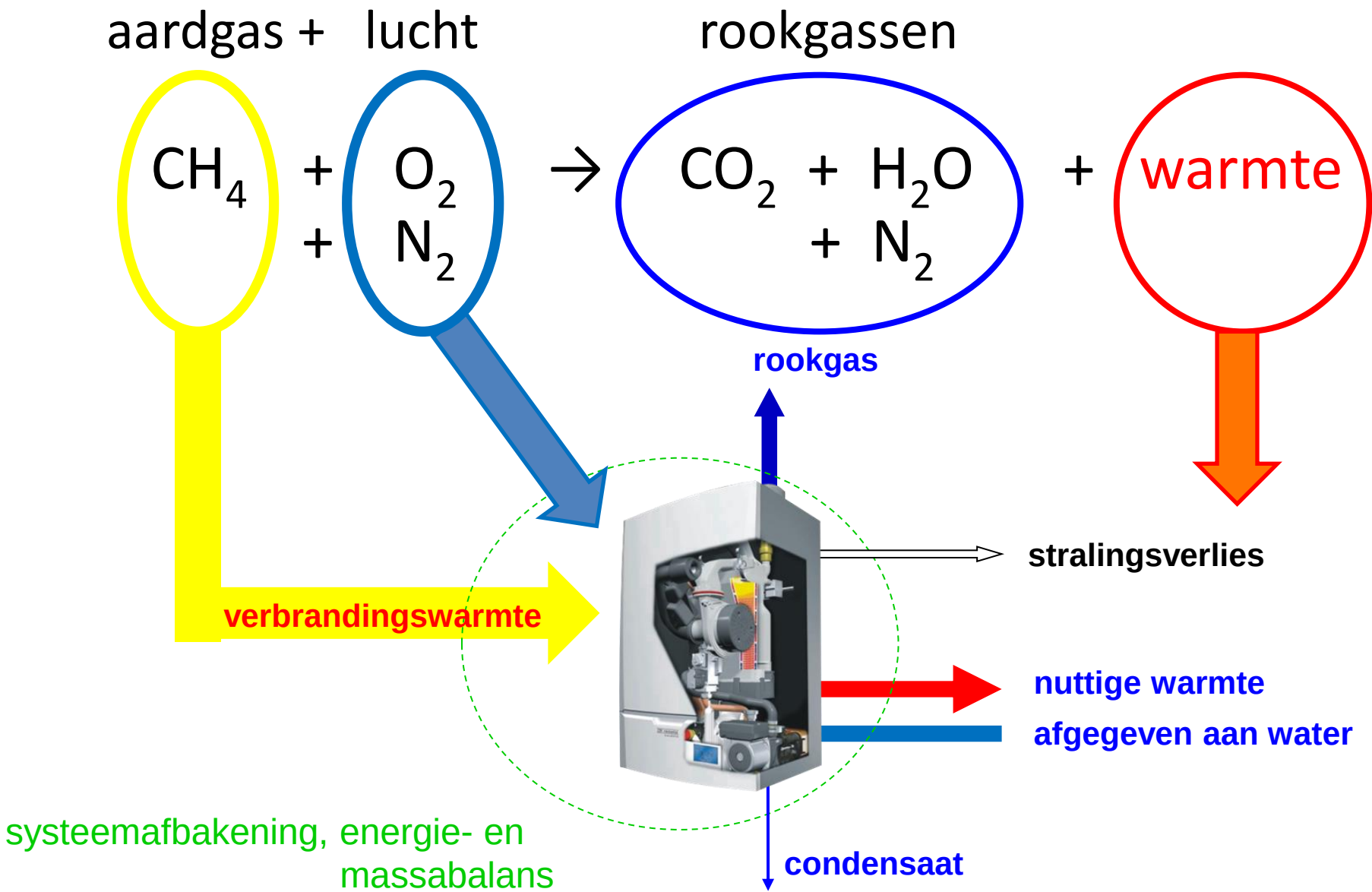
2032

2042

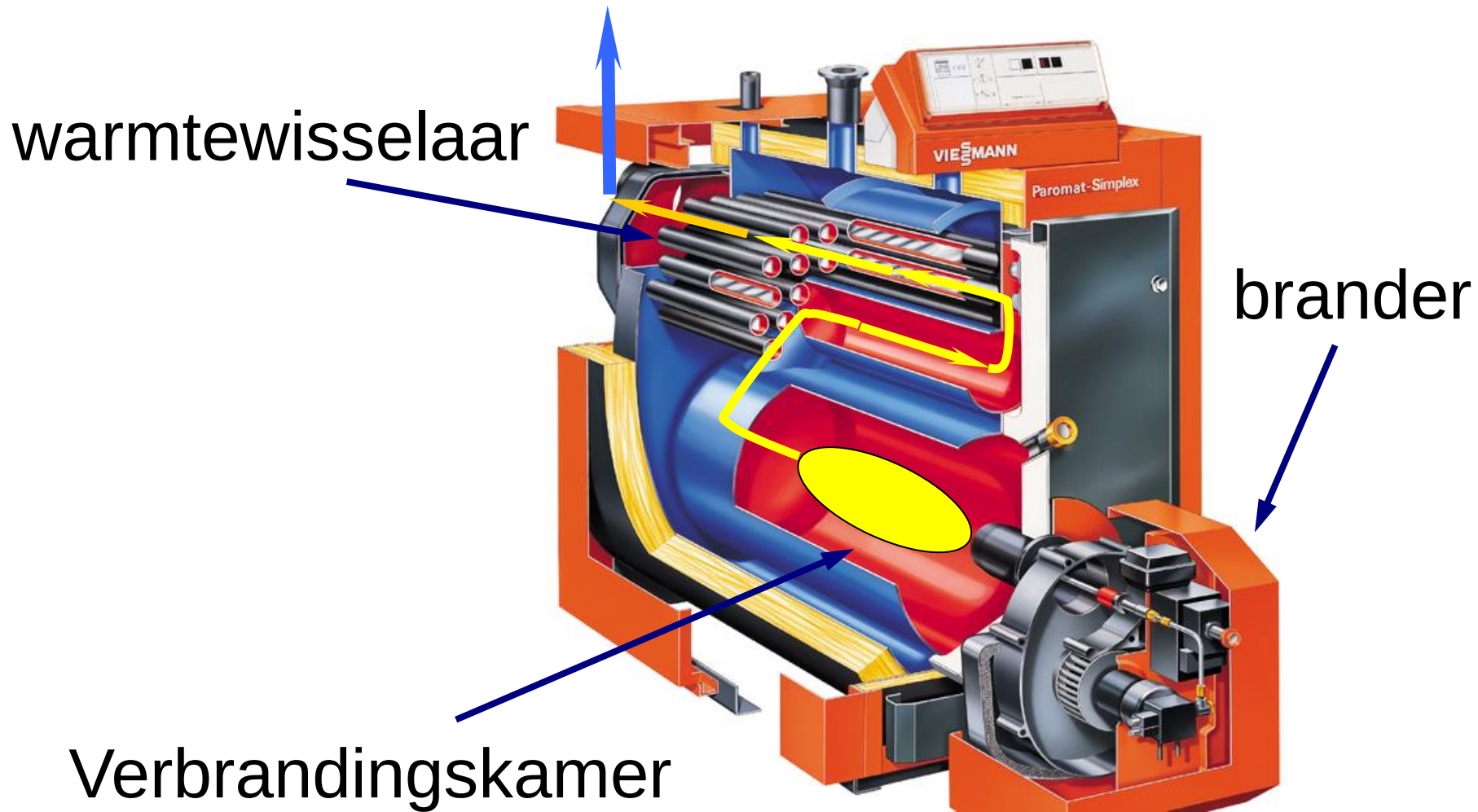

Centrale ver(w)arming

♣ Centrale ver(w)arming

Europese norm: 3 klassen

1. standaard ketel:

- condensatie is niet toegelaten, bekomen door een hoge watertemperatuur
- energieverlies

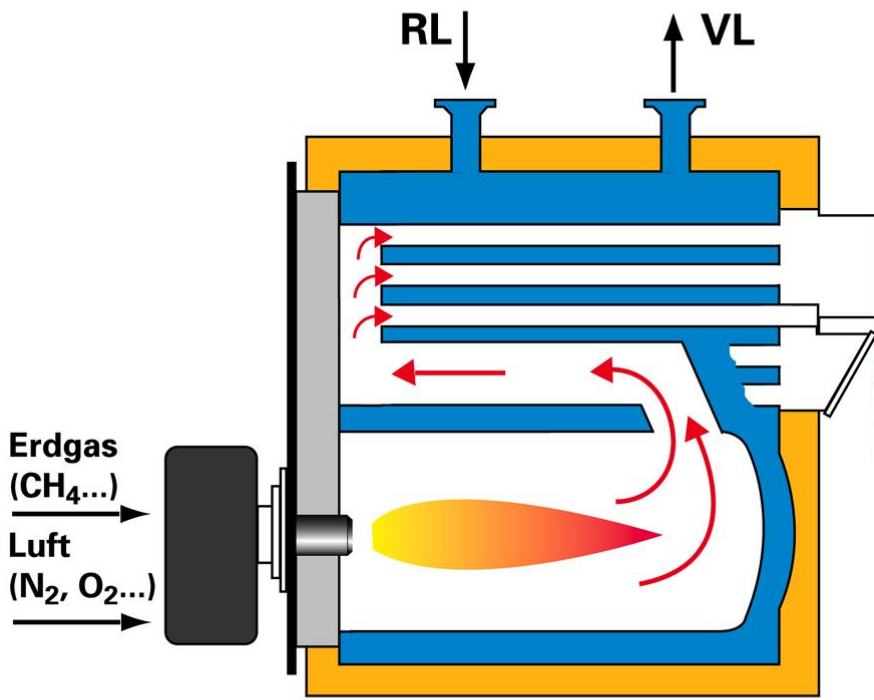
2. lagetemperatuurketel:

- condensatie is niet toegelaten, bekomen door keteltechnologie
- minder energieverlies

3. condensatieketel:

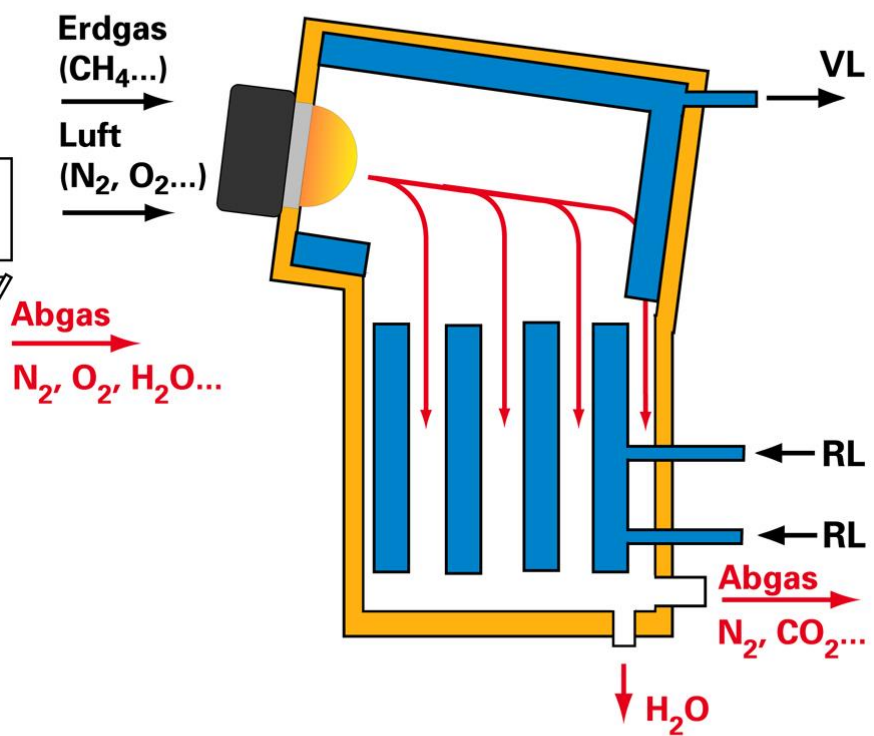
- condensatie is gewenst, hoogste rendement

N **standaardketel**

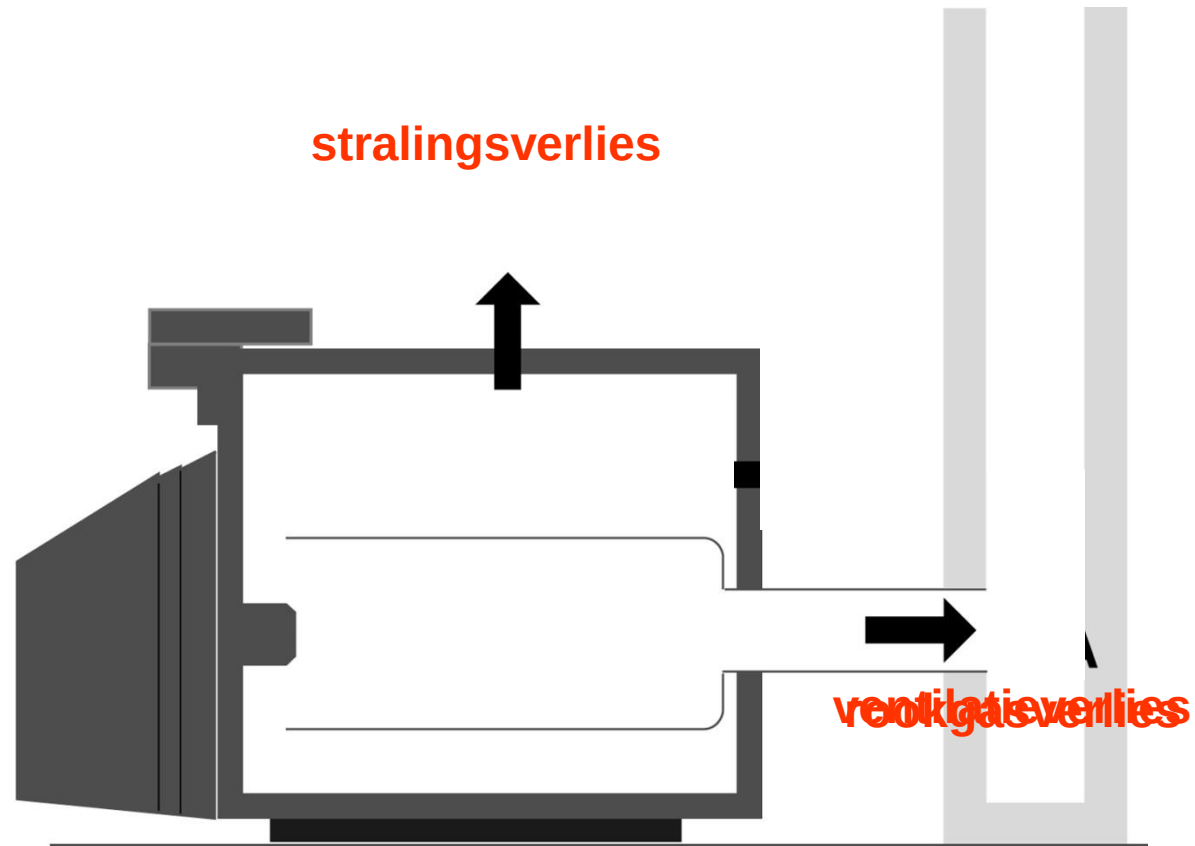
$\eta_N = 95\%$

condensatieketel

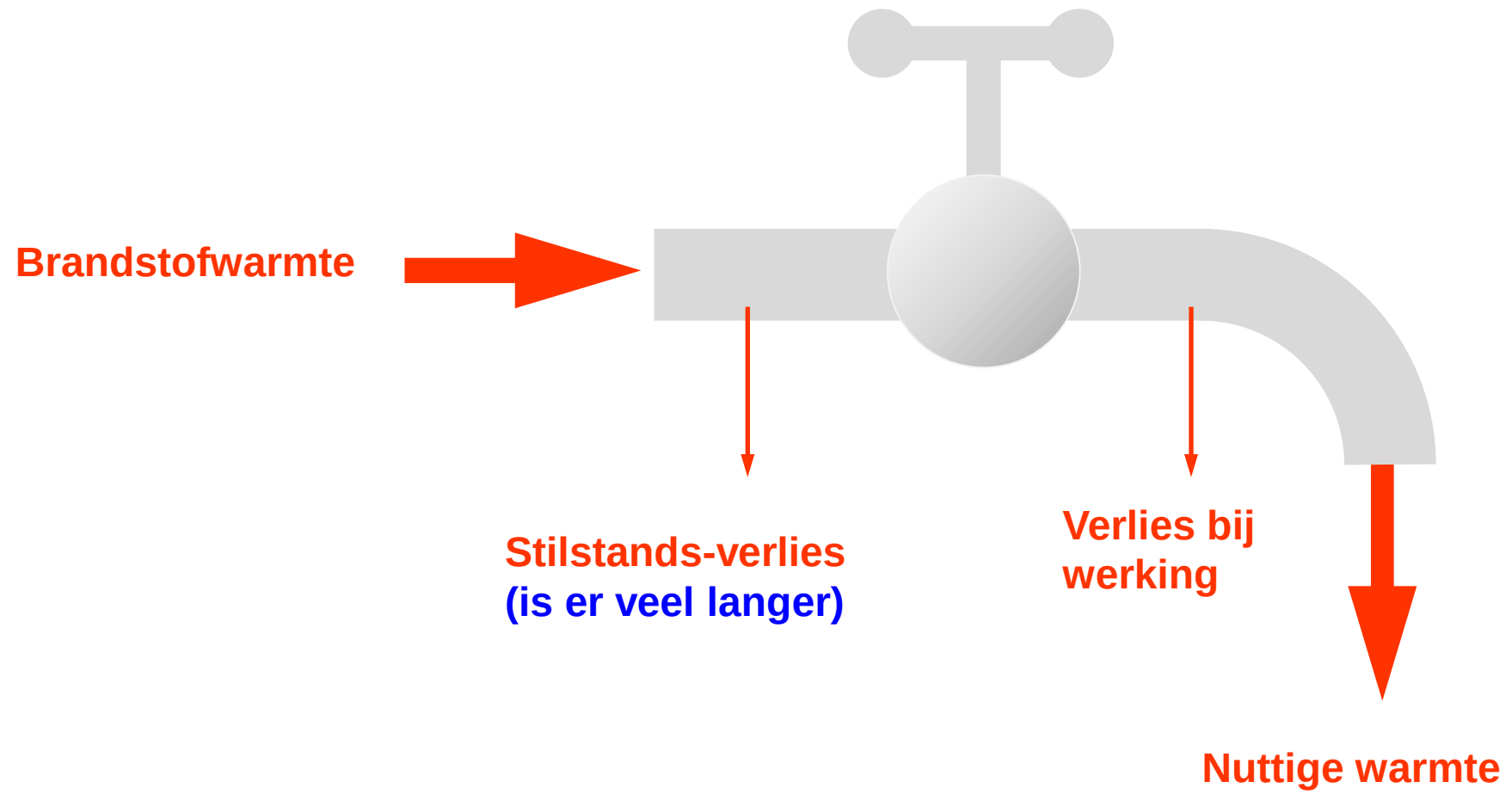

$\eta_N = 109\%$

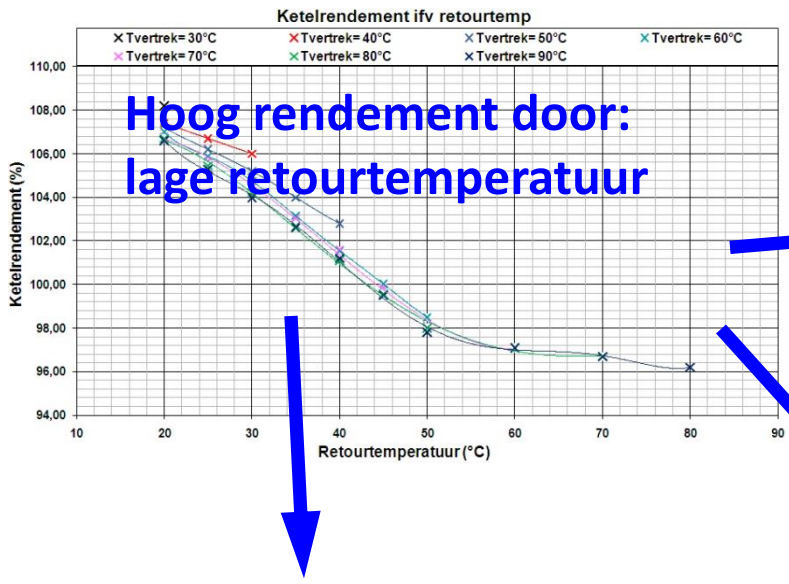
♣ Centrale ver(w)arming

♣ Centrale ver(w)arming

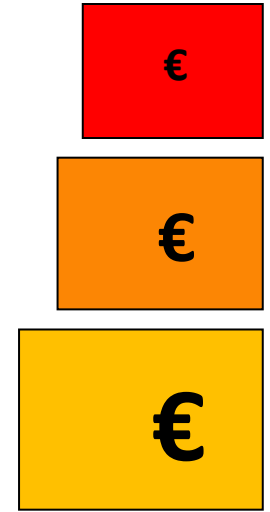

♣ Centrale ver(w)arming

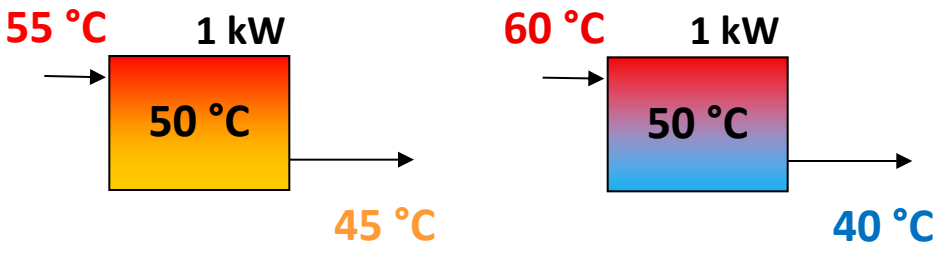
Hoog rendement door:
lage retourtemperatuur

Grote radiatoren,
vloerverwarming...

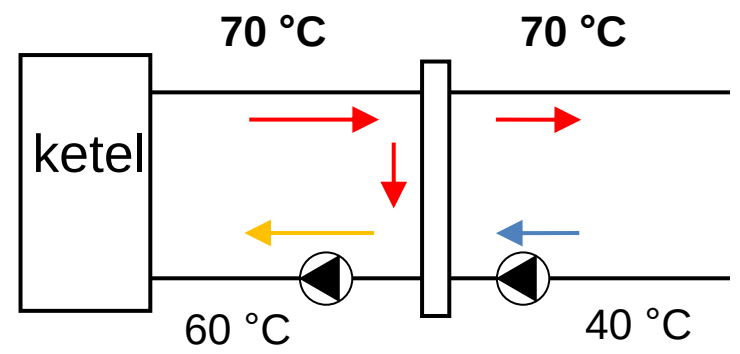

klein debiet, grote ΔT

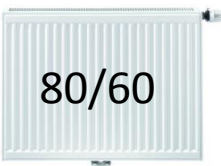
terugstroming vermijden

$$Q = m \cdot c \cdot \Delta T$$

♣ Centrale ver(w)arming

Hoog rendement door deellastwerking

omschrijving		vermogen (kW)		rendement	
		min	max	deellast	vollast
nominaal vermogen (Pn)	CV-bedrijf (80/60 °C)	5	24,1	0,96	0,96
nominaal vermogen (Pn)	CV-bedrijf (50/30 °C)	5,6	25,5	1,08	1,02
nominale belasting (Qn)	CV-bedrijf (Hi)	5,2	25		

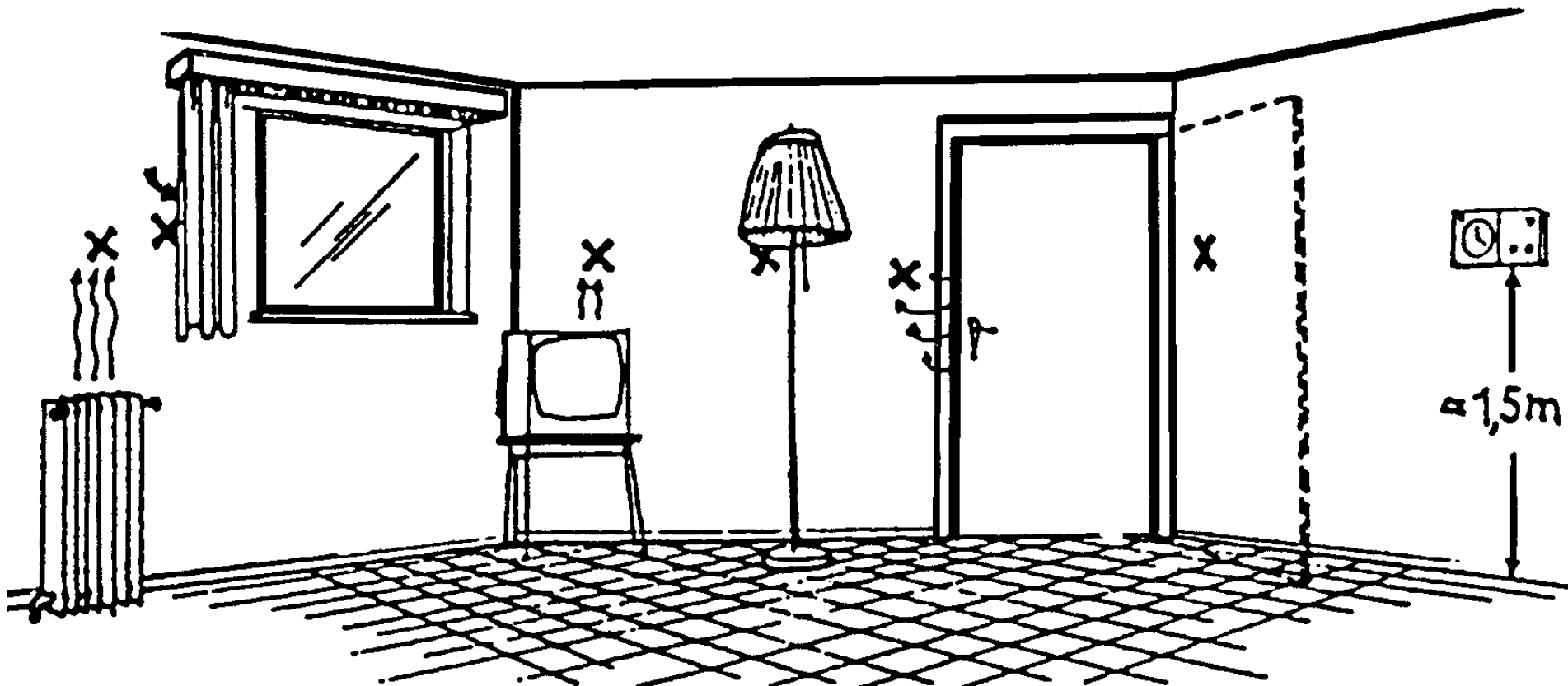
Ketelvermogen :

- oude ketel vaak te groot
 - niet goed berekend
 - het gebouw is nageïsoleerd
- belang correct ketelvermogen (niet te groot)
 - plaatsbesparing
 - goedkoper in aanschaf
 - hoger rendement
- bepalen van het ketelvermogen
 - schilberekening, logging
 - sww (doorstroom of voorraad)

♣ Centrale ver(w)arming

Regeling met kamerthermostaat:

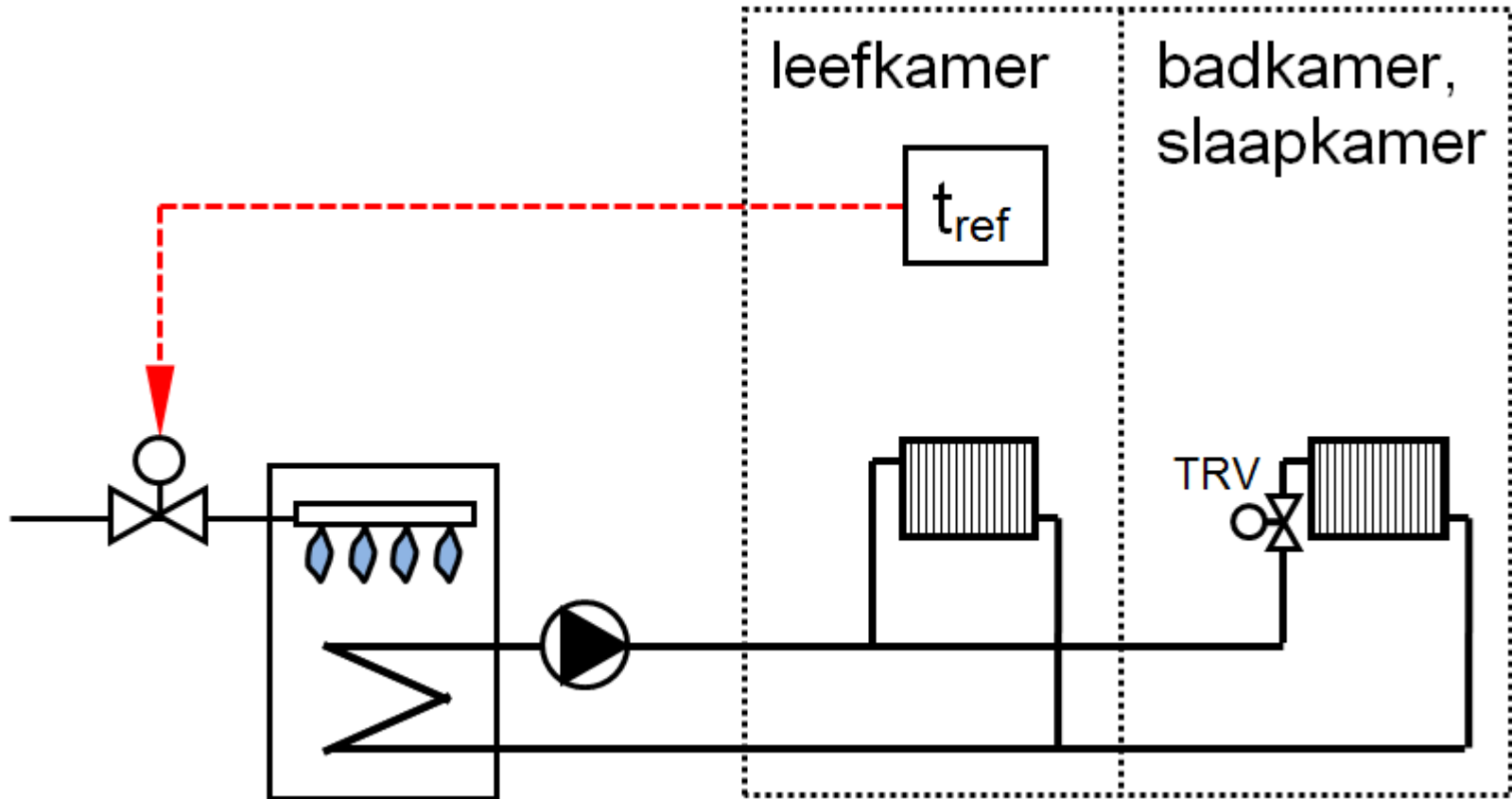
- waar kamerthermostaat plaatsen ?
- wat doet deze precies ?

♣ Centrale ver(w)arming

Kamerthermostaat in leefkamer:

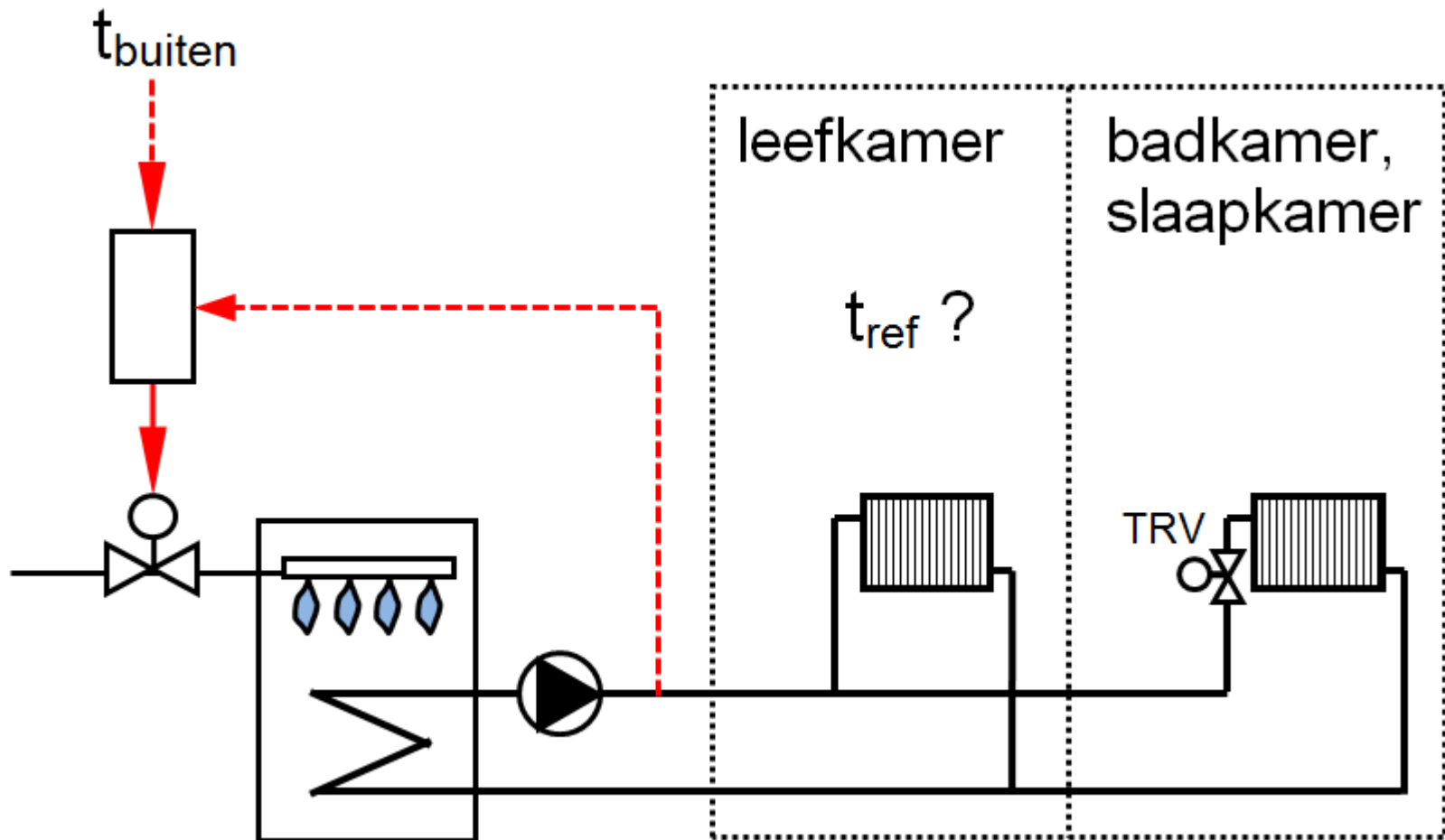
- kamerthermostaat stuurt de brander
- watertemperatuur verandert met buitentemp

♣ Centrale ver(w)arming

Geen kamerthermostaat maar weersafhankelijk

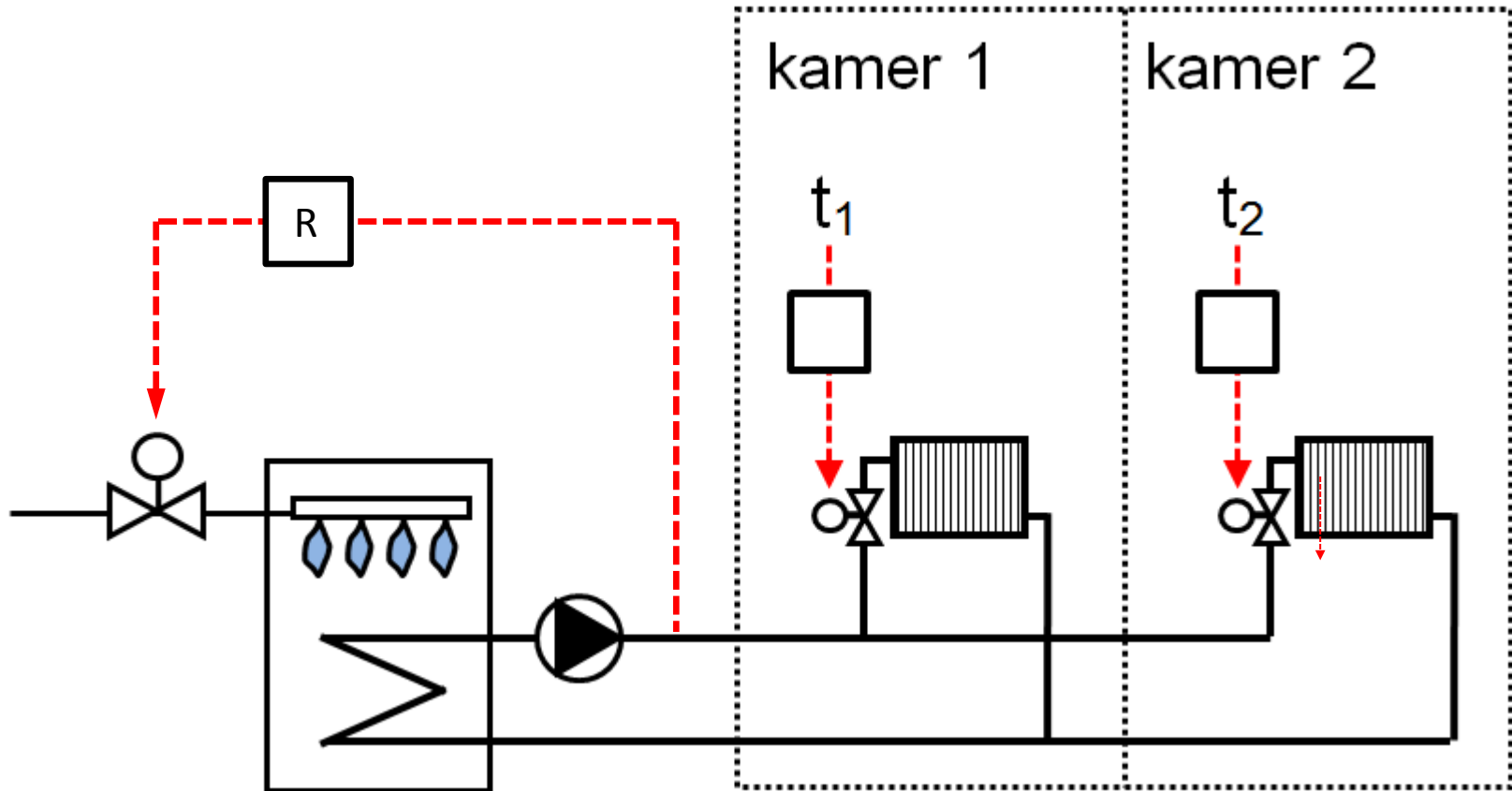
- geen geschikte plaats te vinden
- watertemperatuur verandert met buitentemp

♣ Centrale ver(w)arming

Temperatuurregeling in elke kamer afzonderlijk:

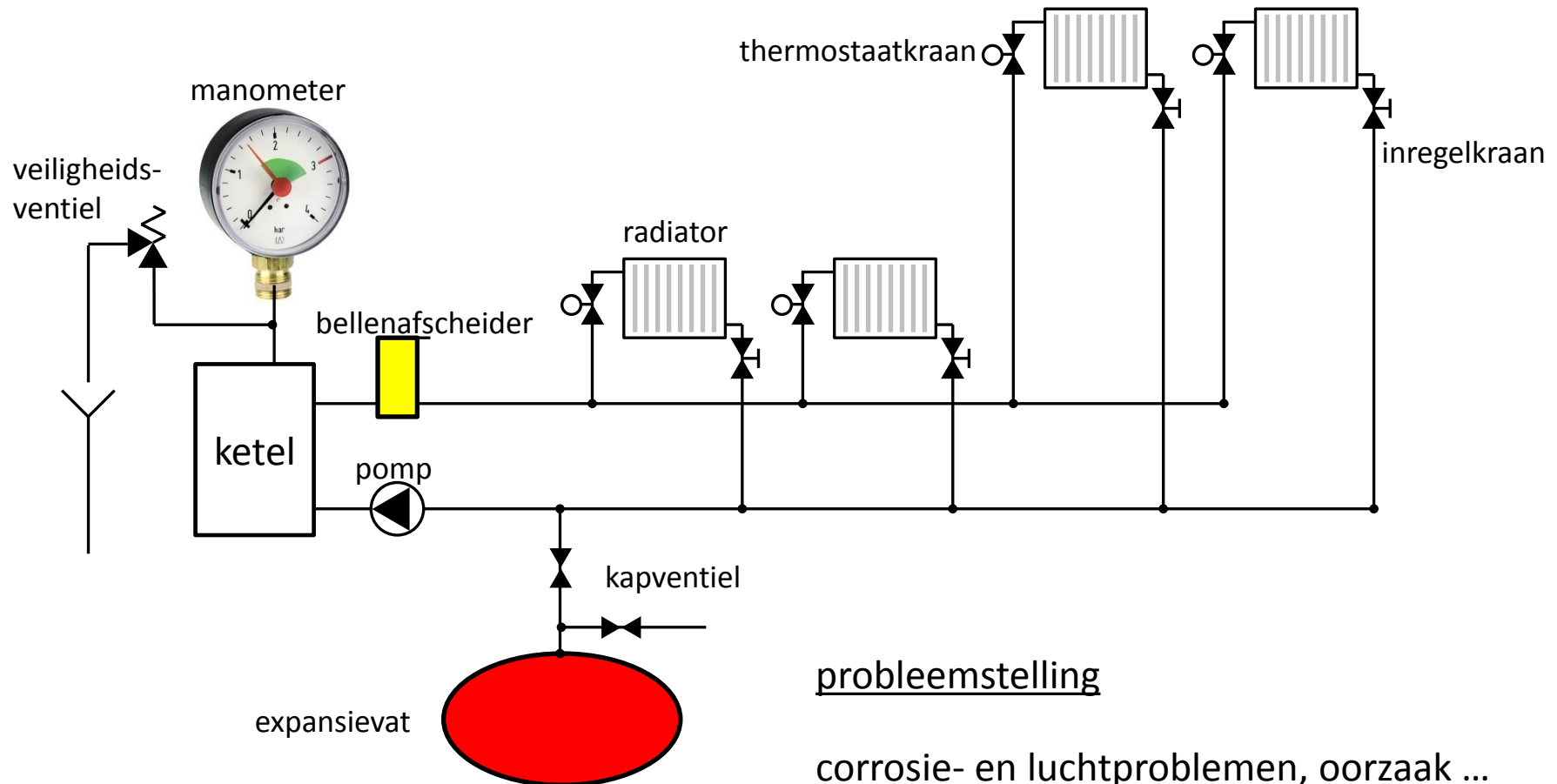
- comfort/energie
- waterdebietregeling

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

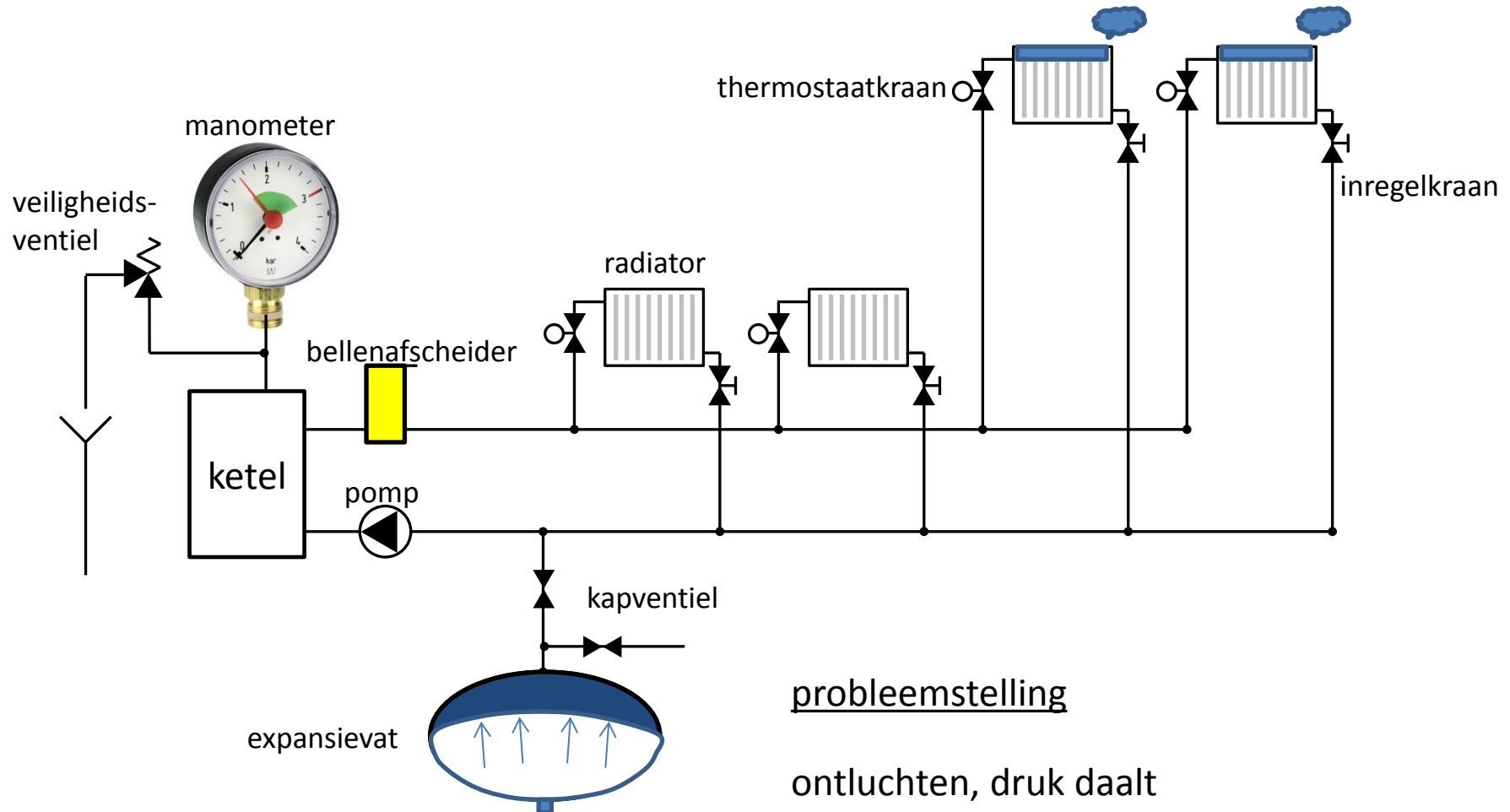
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

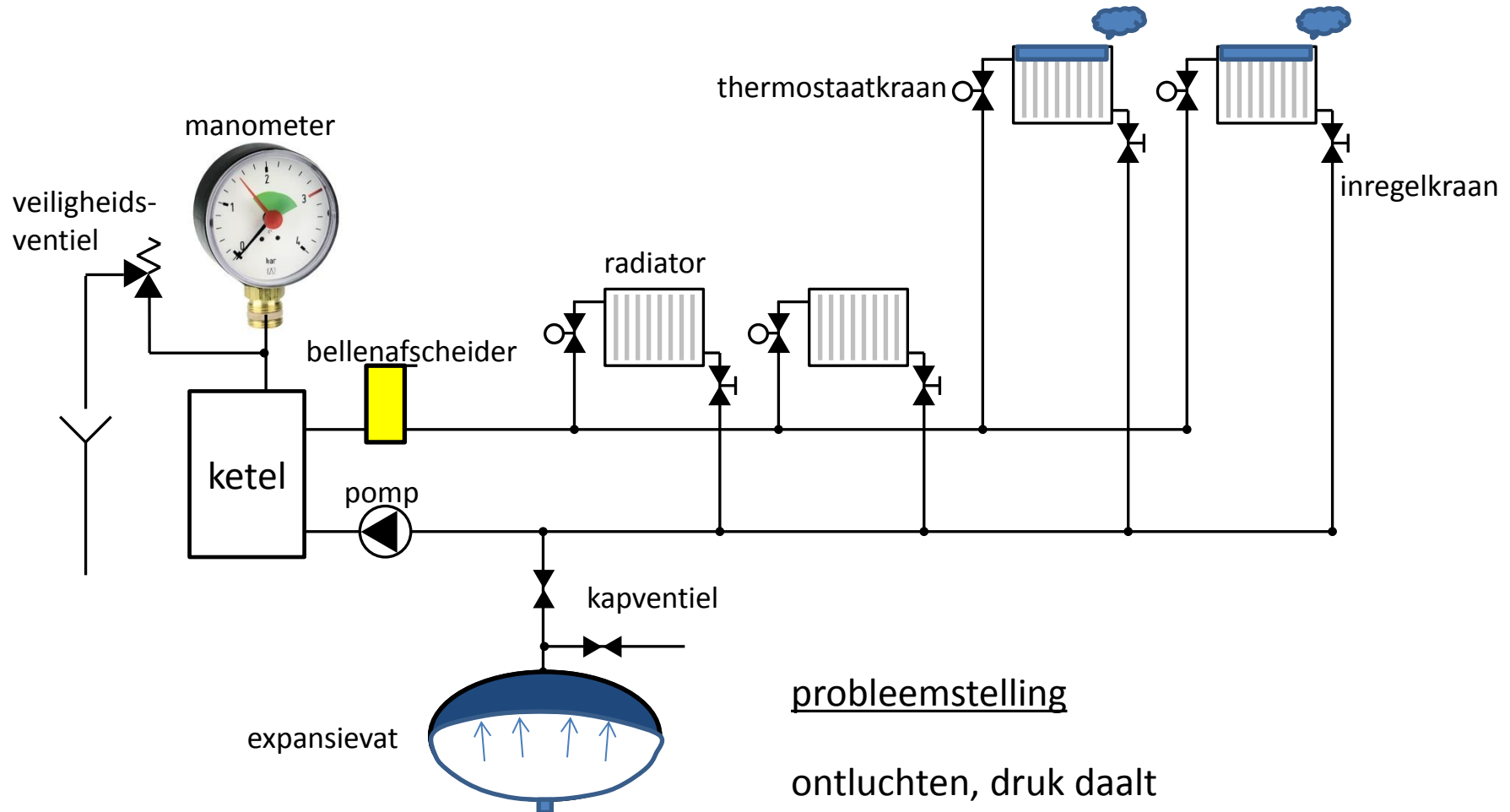
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

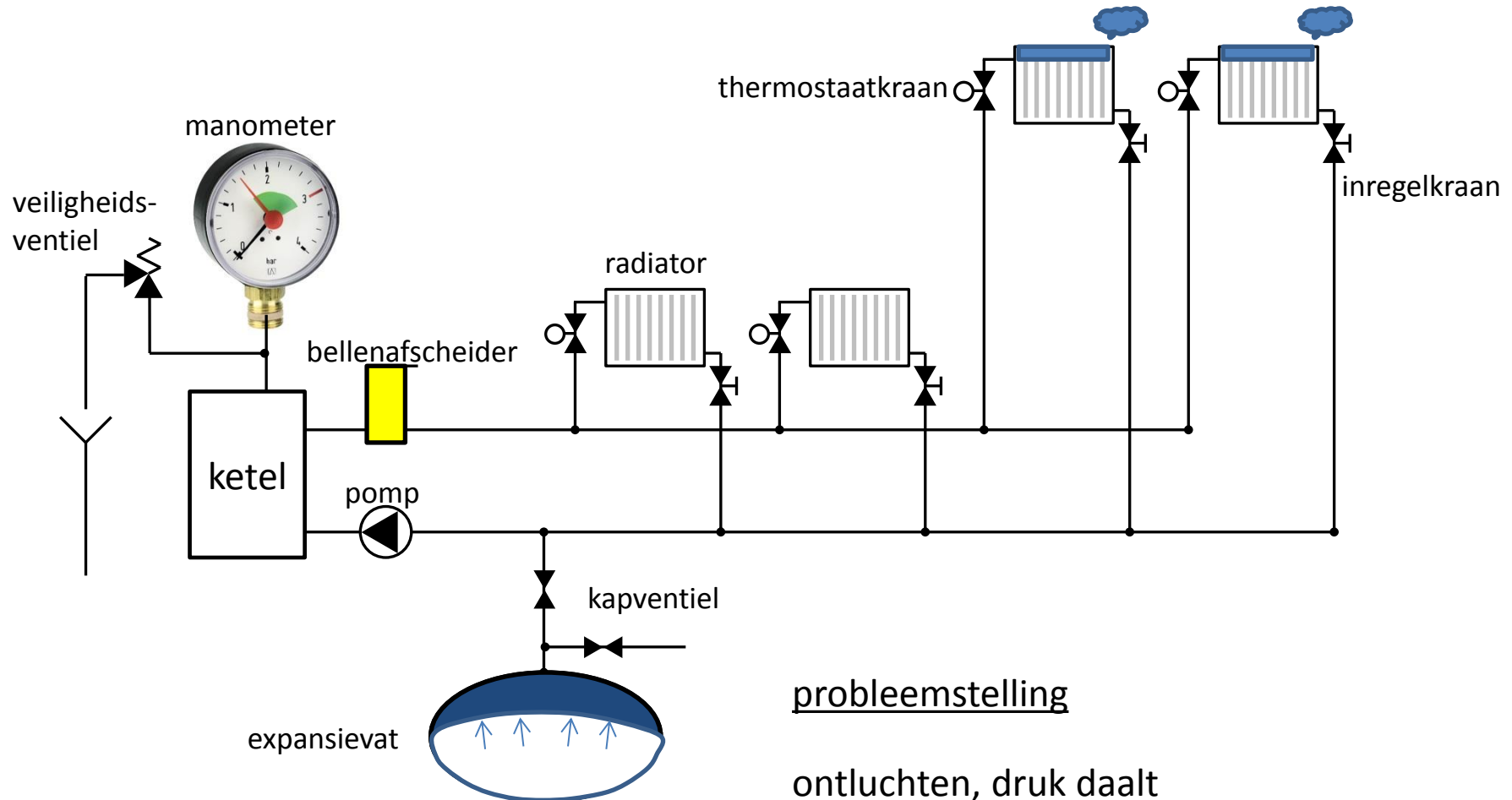
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

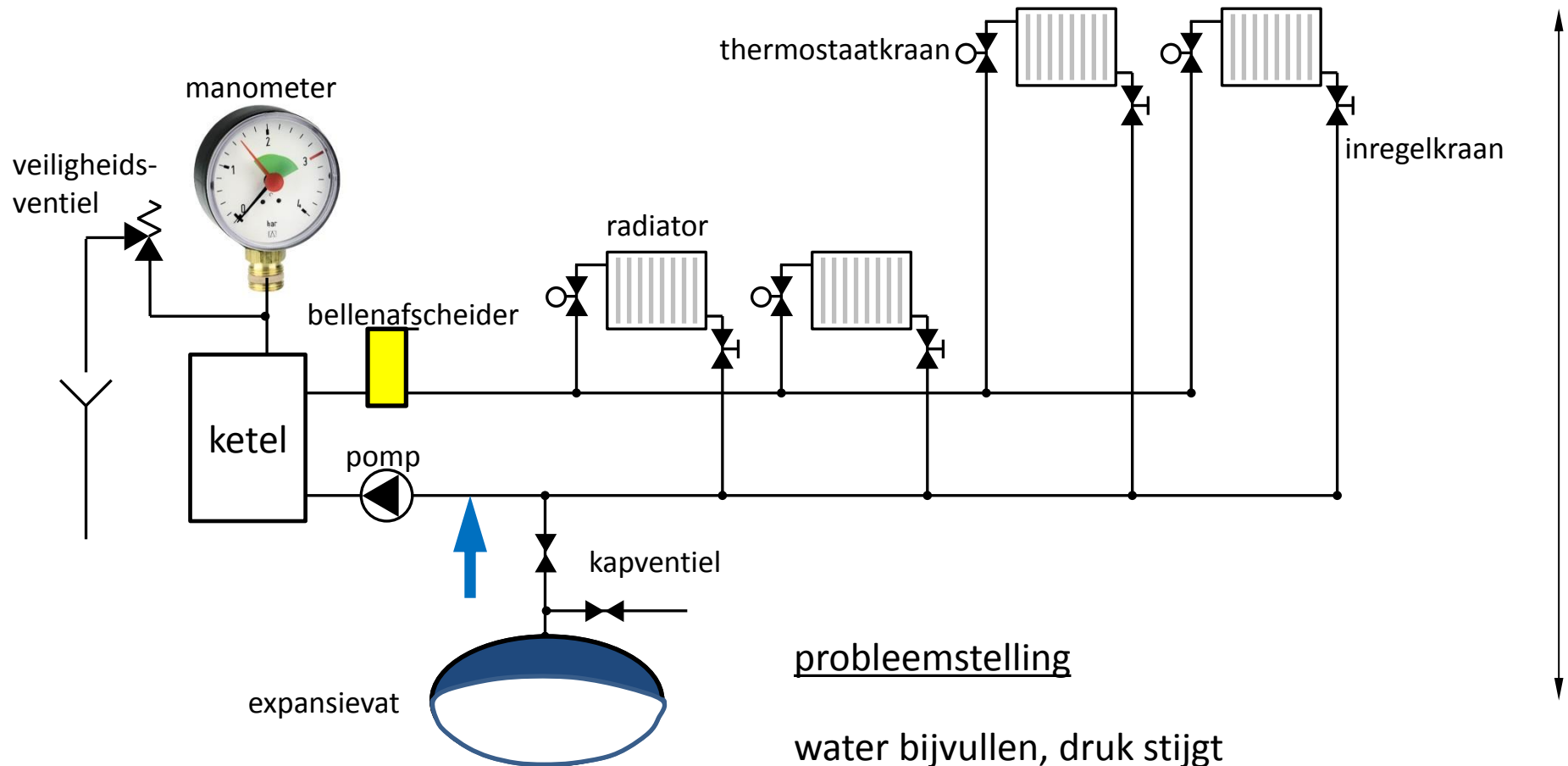
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

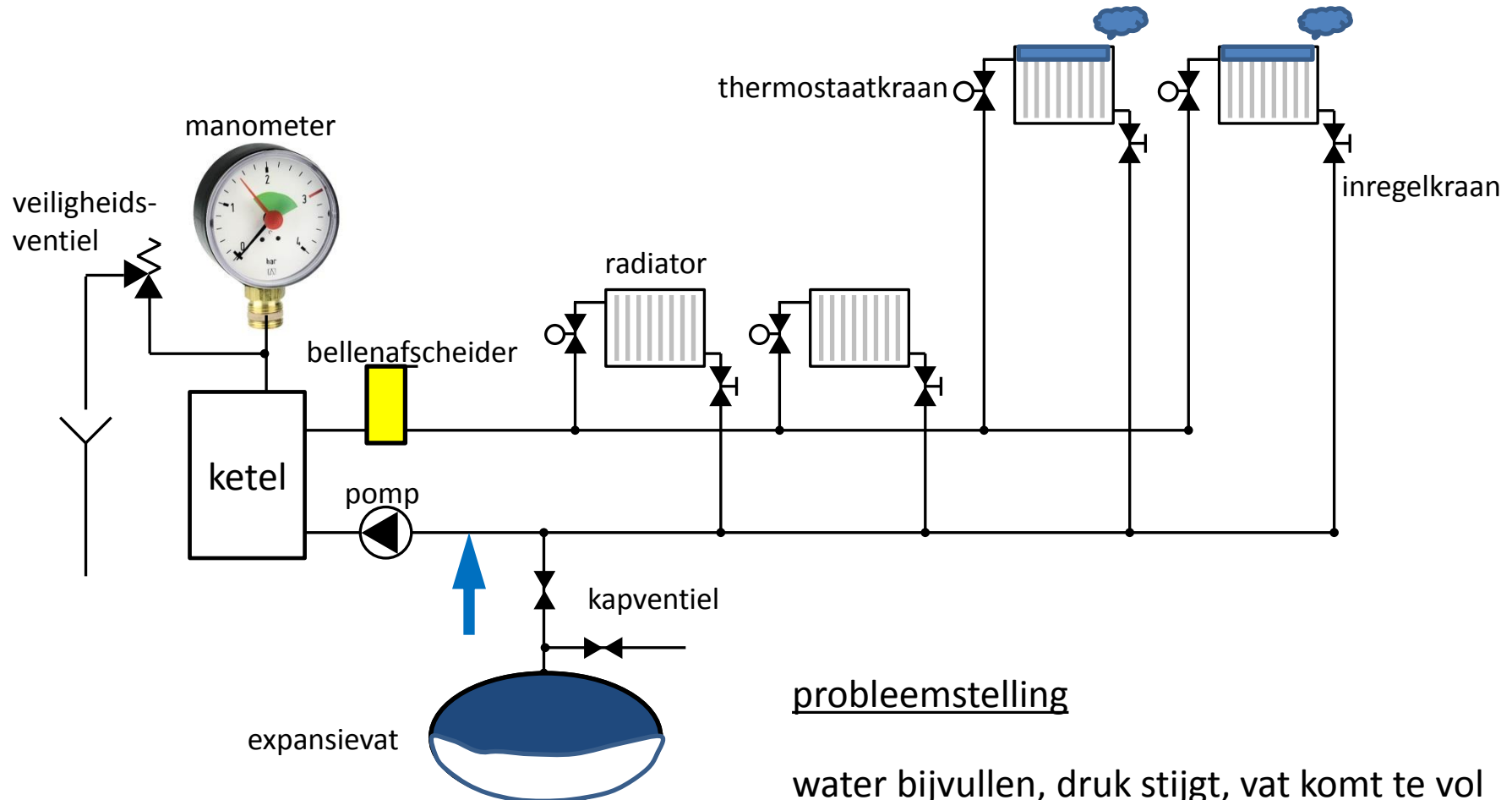
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

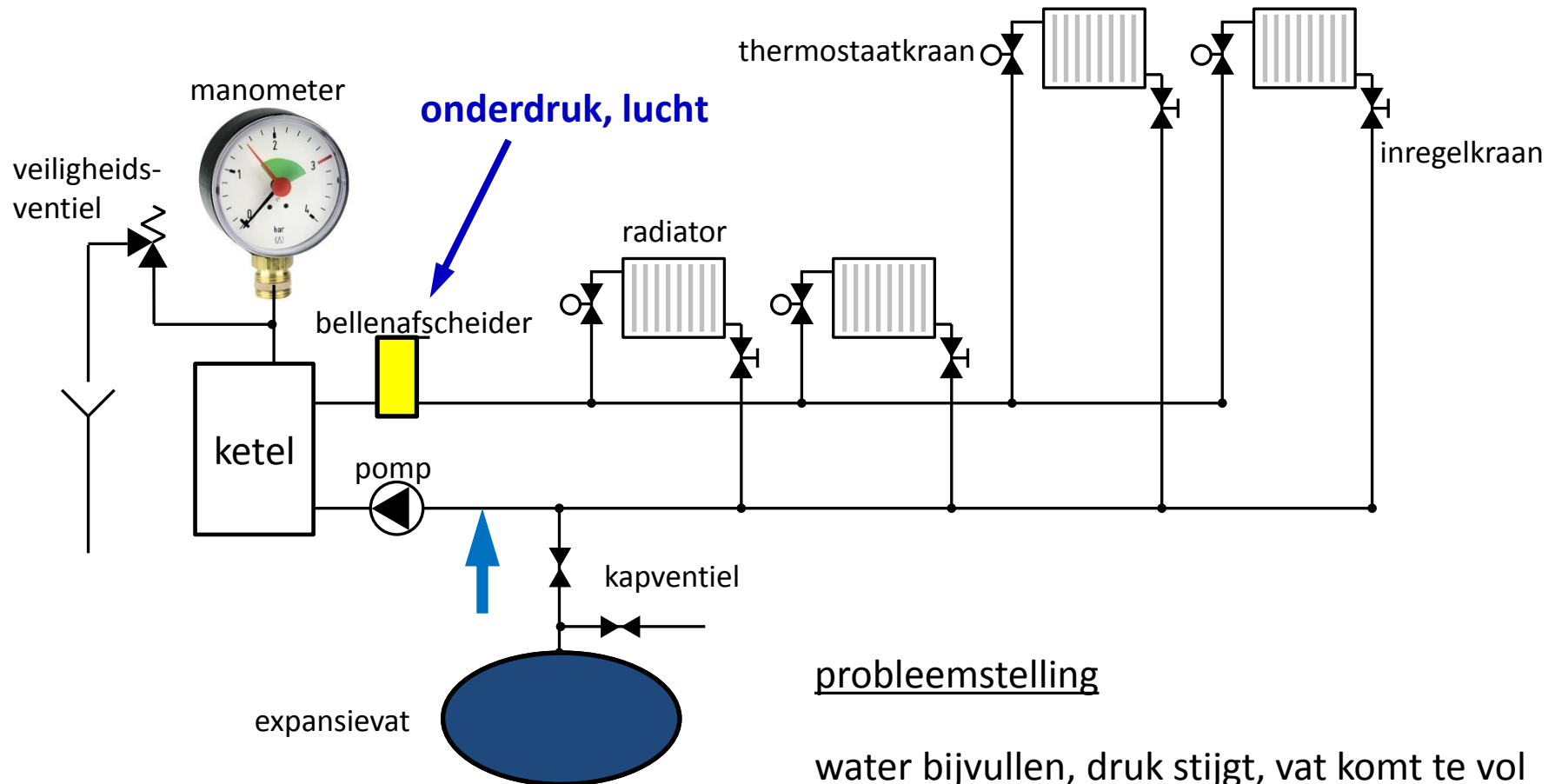
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

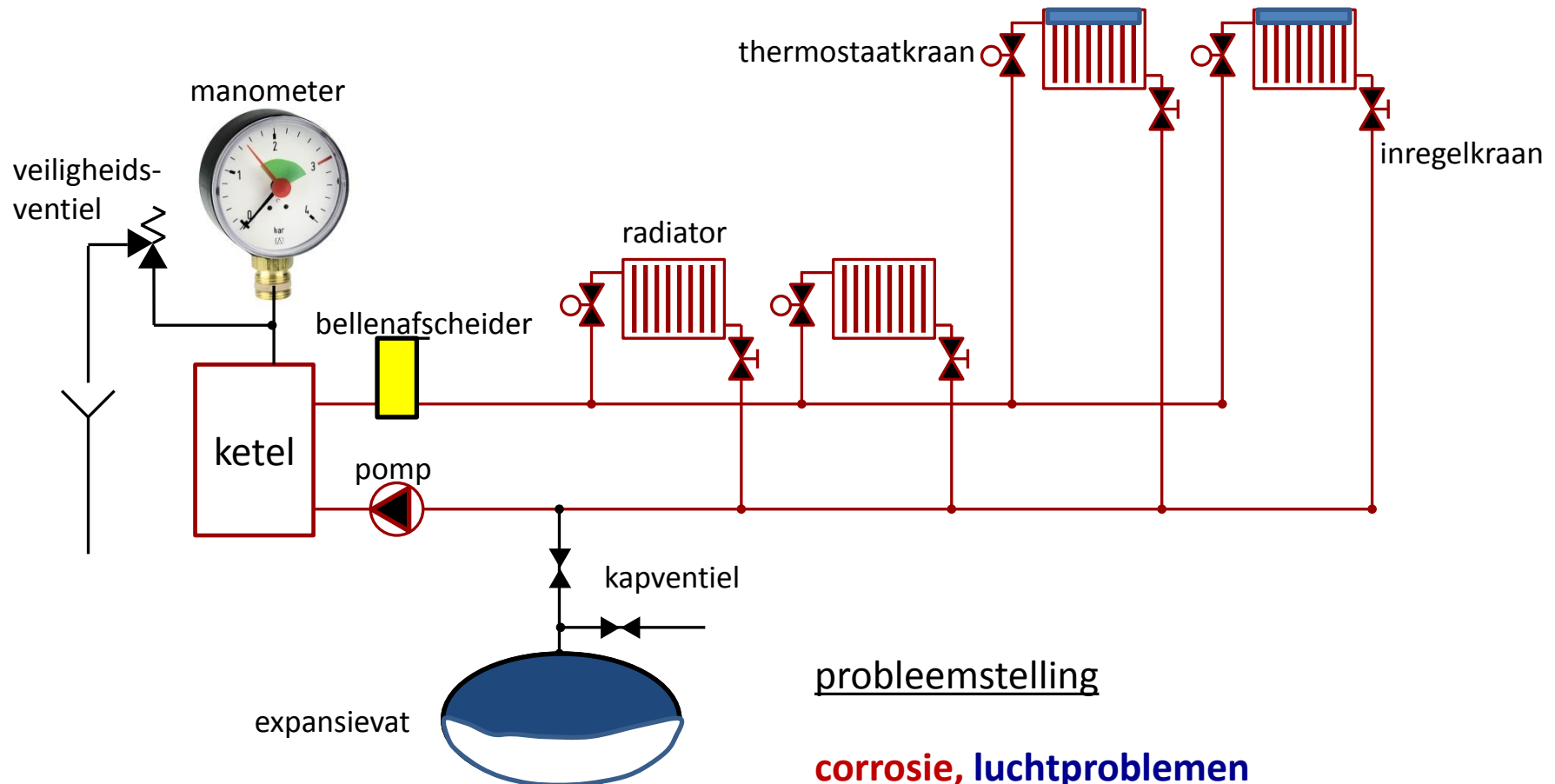
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

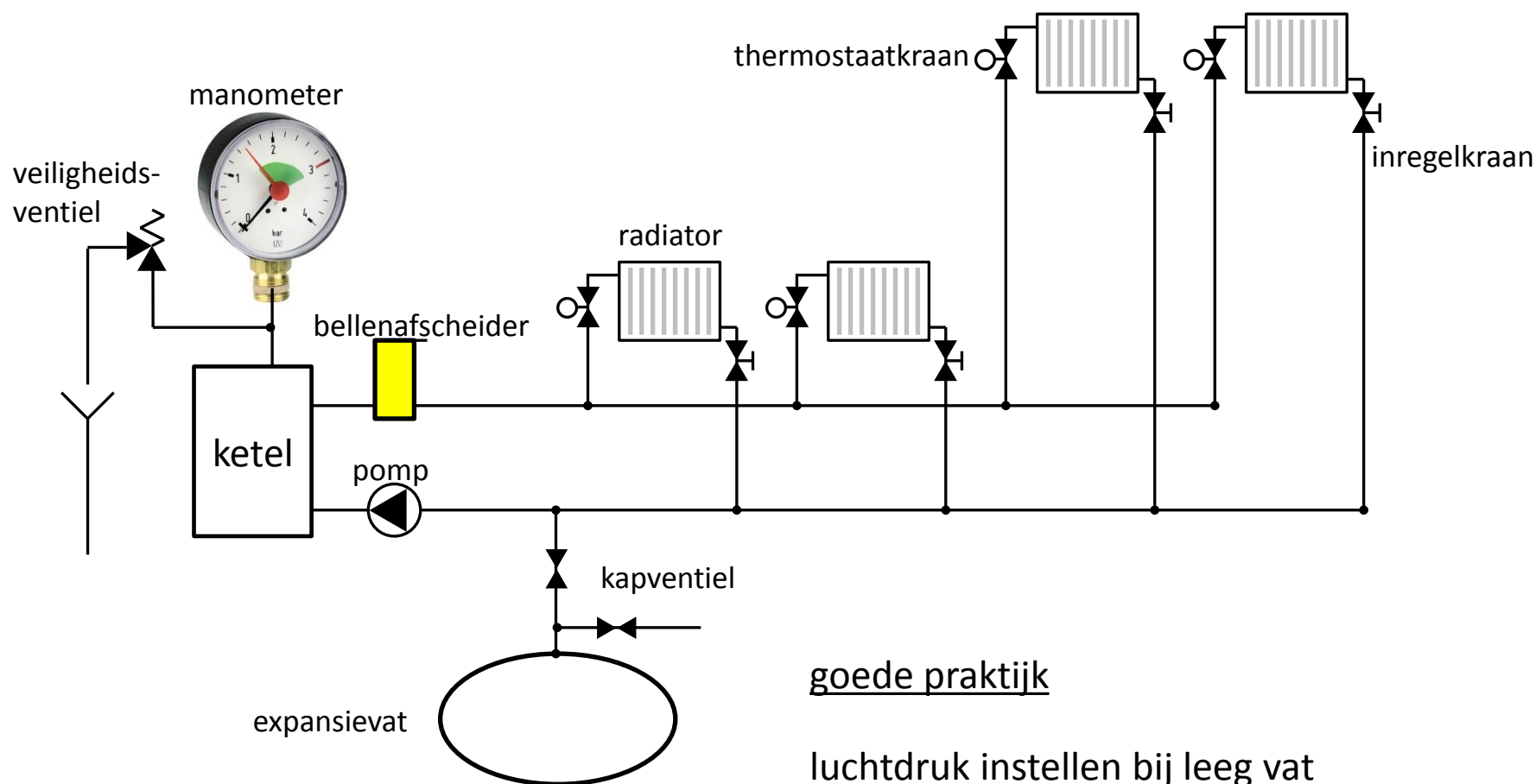
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

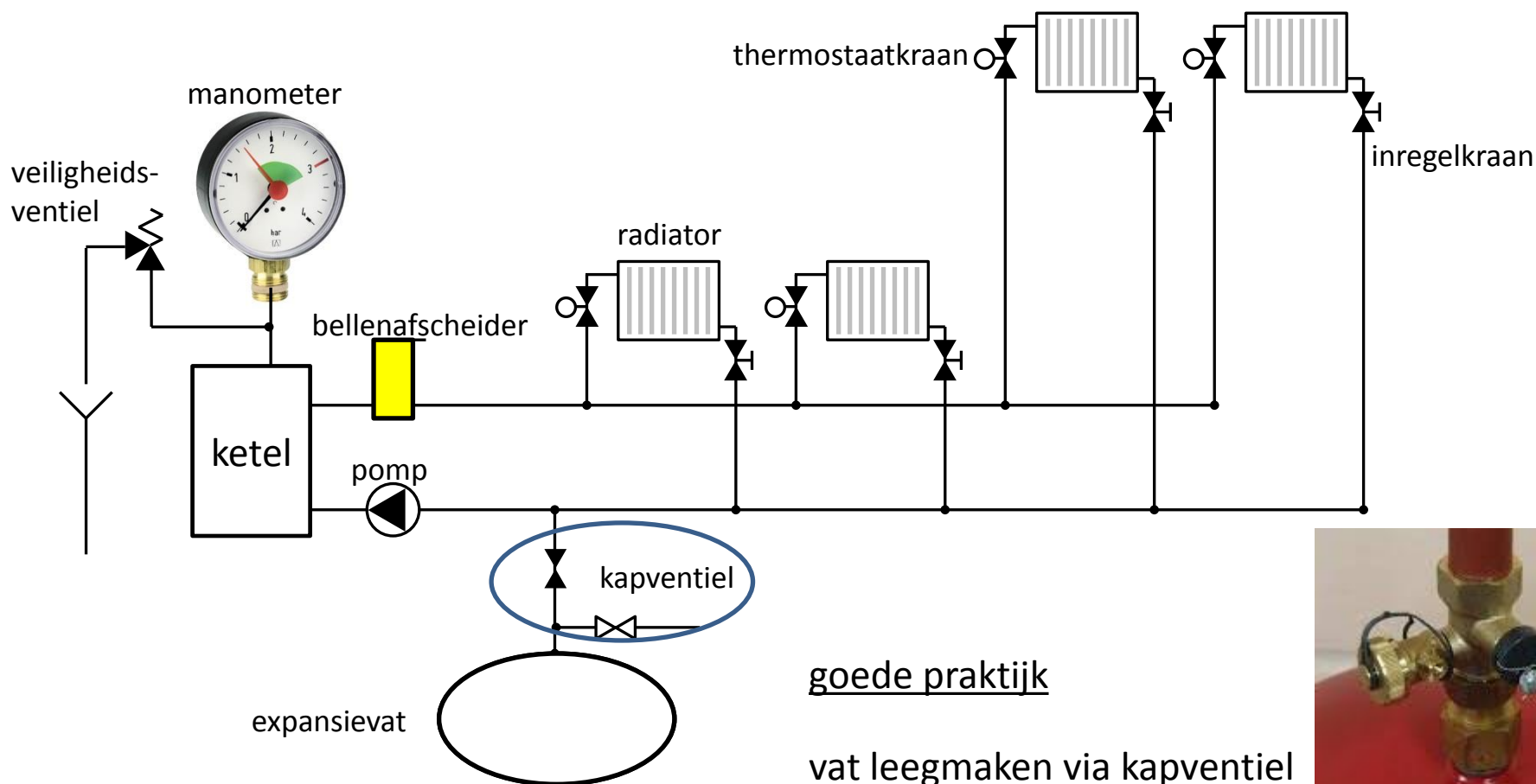
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

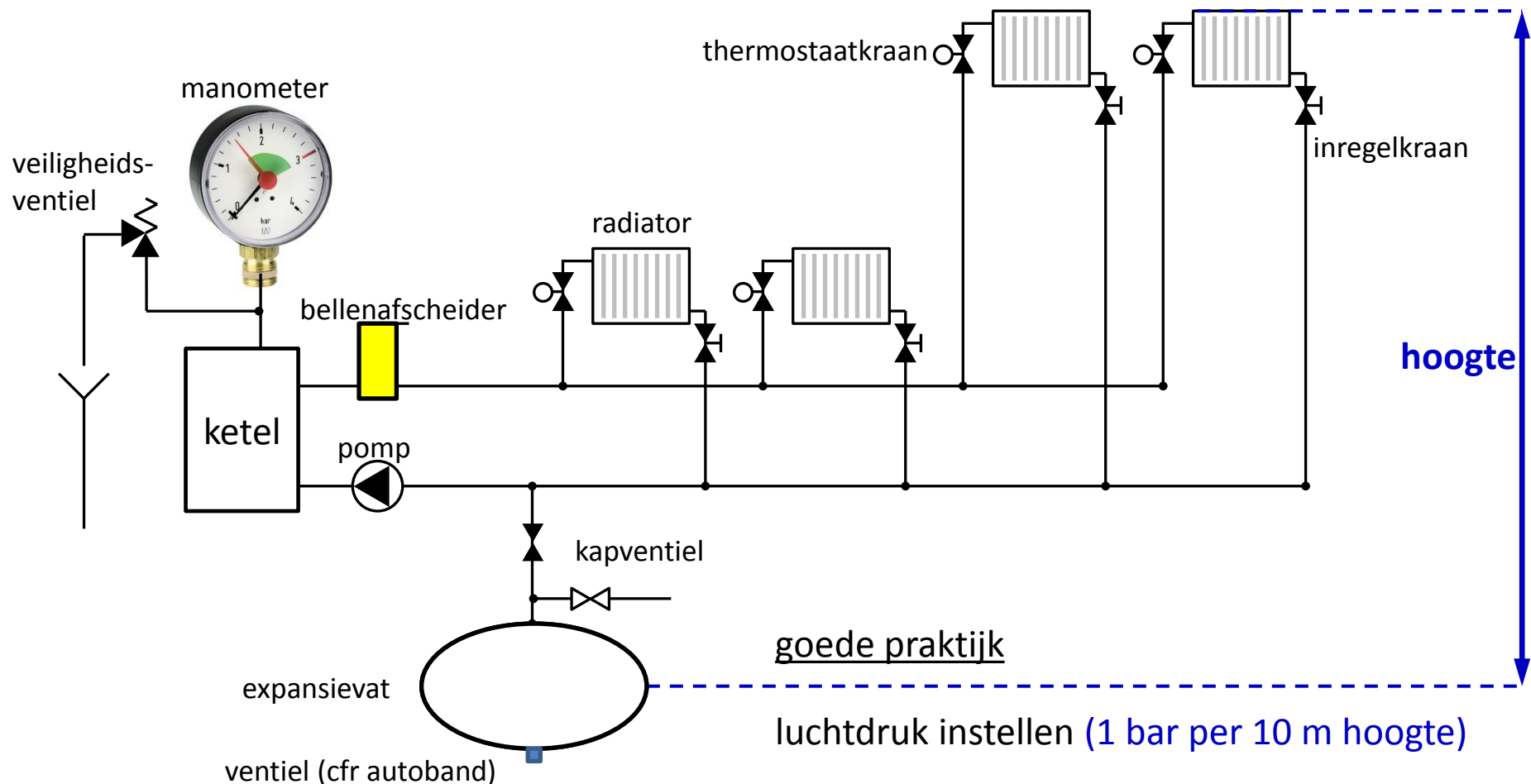
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

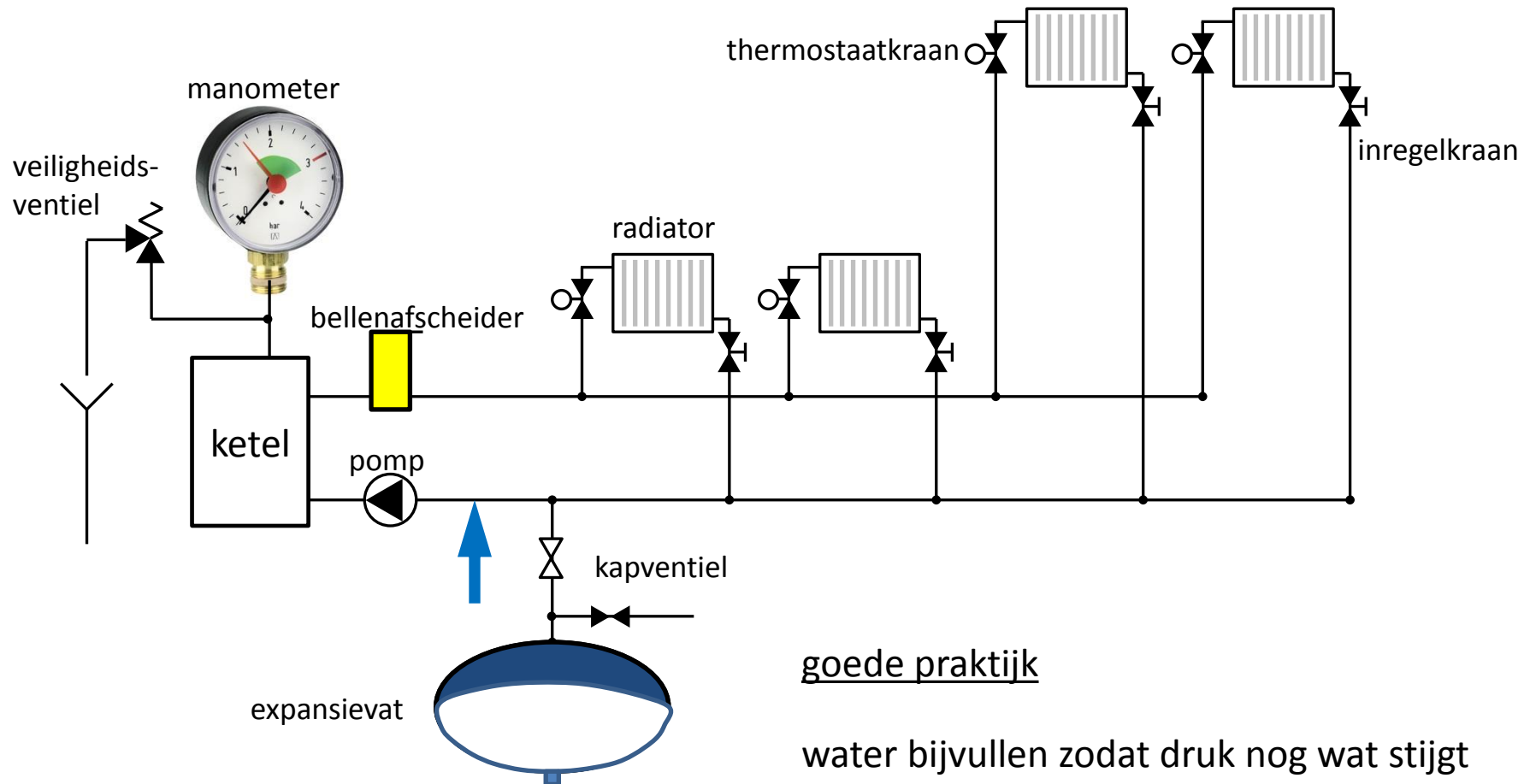
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

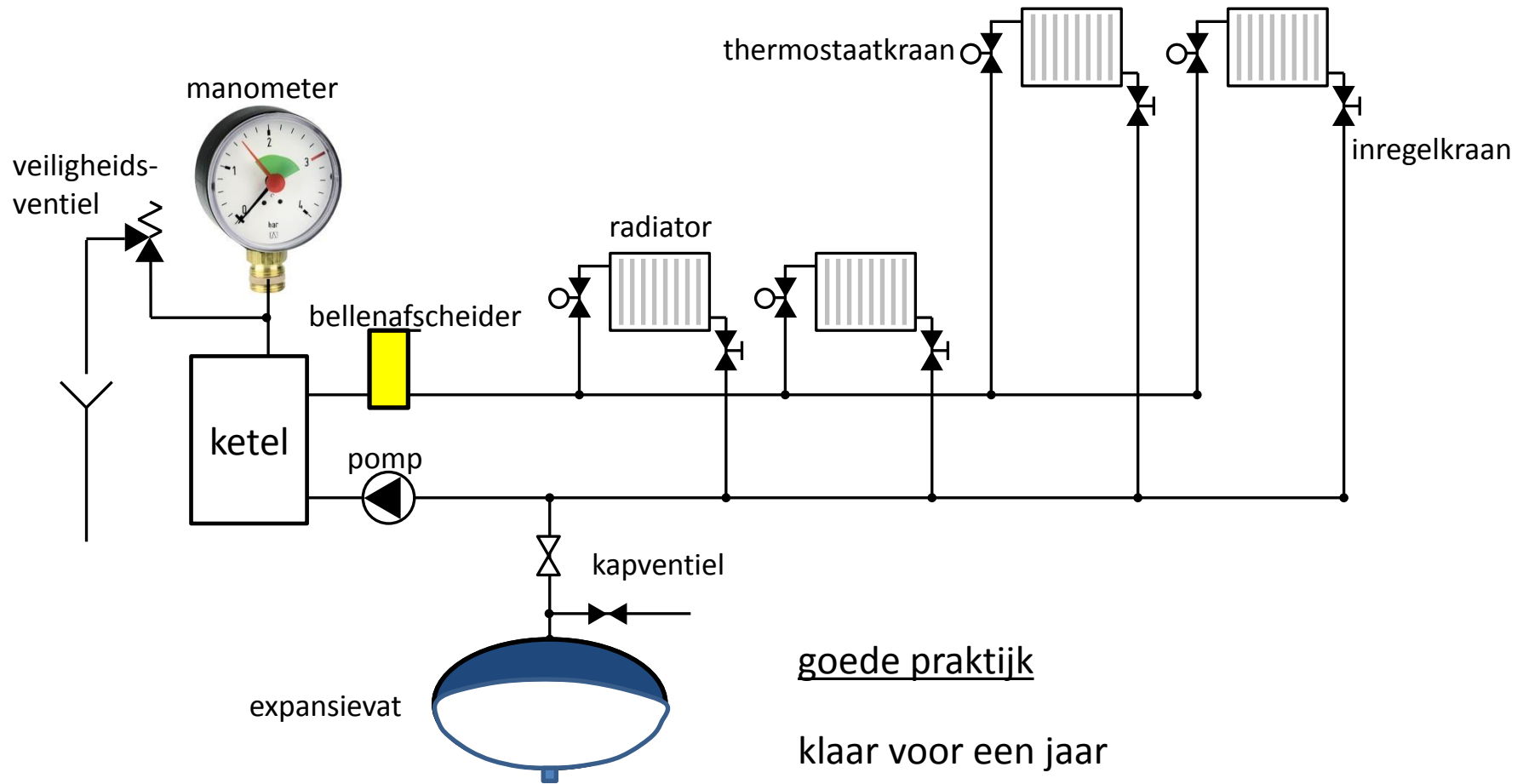
- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

♣ Centrale ver(w)arming

Expansievat:

- nergens en nooit onderdruk ivm lucht
- voorkomt corrosie- en luchtproblemen

ANTWERPEN ANNO 2050...

DE BLUB
BEDRIJFSWAGEN
AANPAKKEN STAAT
BLUB NIET IN 'T
REGEERAKKOORD
...

LECTRR

- ♣ Afbakening en aanpak
- ♣ Hoofdwetten van 'energie'
- ♣ Isoleren: hoeveel en hoe
- ♣ Centrale ver(w)arming
- ♣ Ik BEN mee
- ♣ Hybride

Ik BEN mee

Verplichtingen voor de EU-lidstaten 2002/2010:

- Eisen globale energieprestaties (nieuwe en vernieuwde gebouwen) = EPB
- Energieprestatiecertificaat (bouw, verkoop of verhuur) met aanbevelingen voor verbetering = EPC
- Periodieke keuring c.v.-ketels en airco (>15 jaar: eenmalige keuring)

Renovatiepakt 2014-2016: voortdurende verstrenging

BEN vanaf 2021

nieuwe gebouwen:

verwarming, koeling, ventilatie, sww, hernieuwbare energie

ARGUMENTS AGAINST-

Jo Heller © ZUNGRUB PRESS GZFT

- ♣ Afbakening en aanpak
- ♣ Hoofdwetten van 'energie'
- ♣ Isoleren: hoeveel en hoe
- ♣ Centrale ver(w)arming
- ♣ Ik BEN mee
- ♣ Hybride

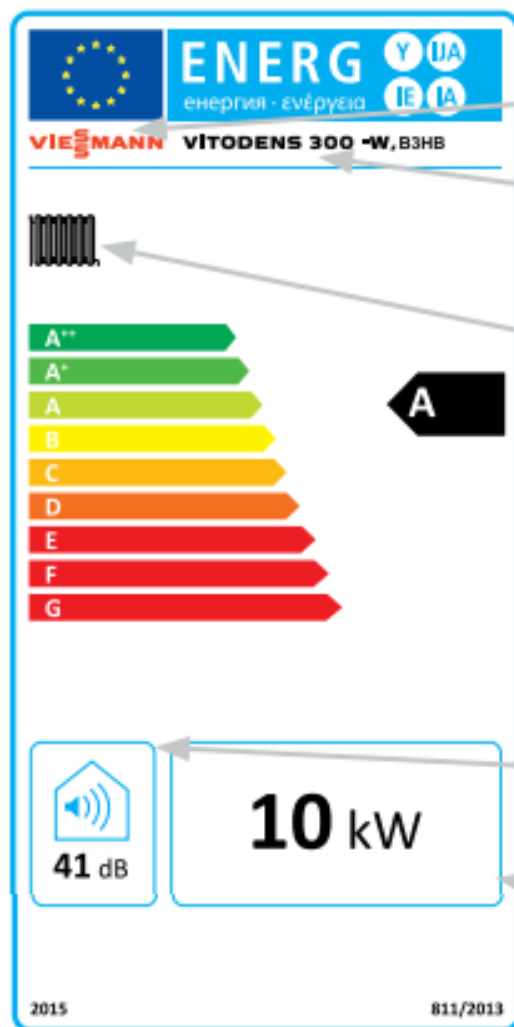

Hybride

Hybride systemen (verwarming, koeling, ventilatie)

- combineert voordelen van diverse systemen
(ketel, warmtepomp, zonne-energie, passieve koeling...)
inzake prijsfluctuatie, buitentemperatuur, pieken...
en effect op CO₂-uitstoot, primaire energie...
- toenemende complexiteit, pakketten...
- belang van concept, dimensionering, regeling
- ERP en energielabel maakt vergelijken mogelijk

Hybride systemen: productlabel

Fabrikant

Typeaanduiding

Verwarmingsfunctie

Energie-efficiëntieklasse

Werkingsgeluid

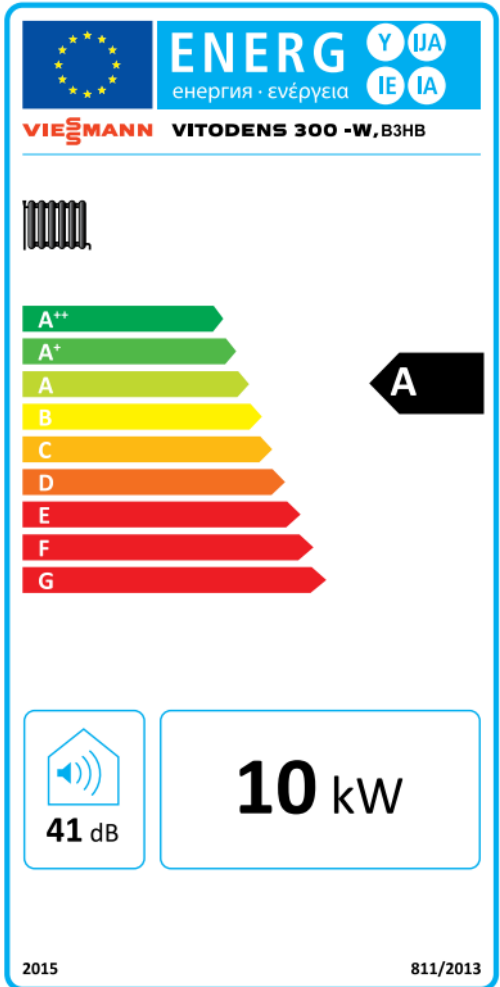
Vermogen

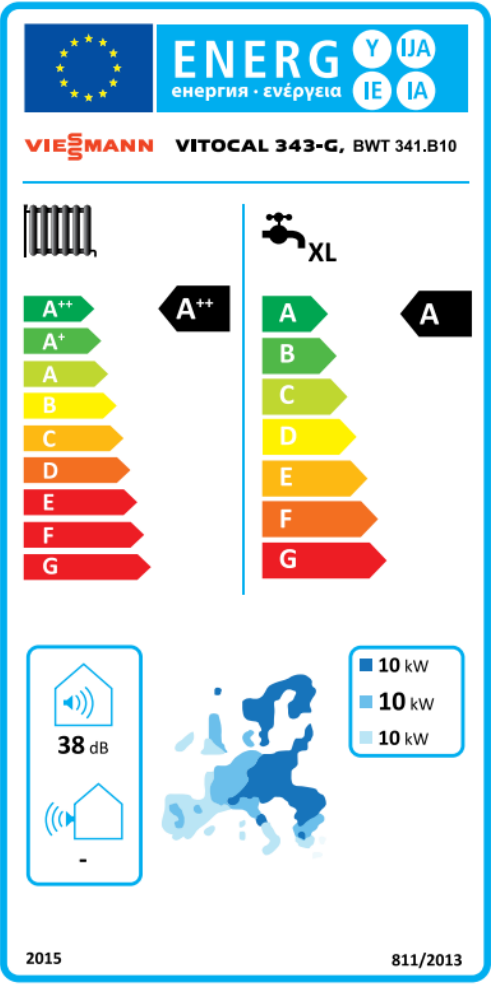
Hybride

Hybride systemen: productlabel

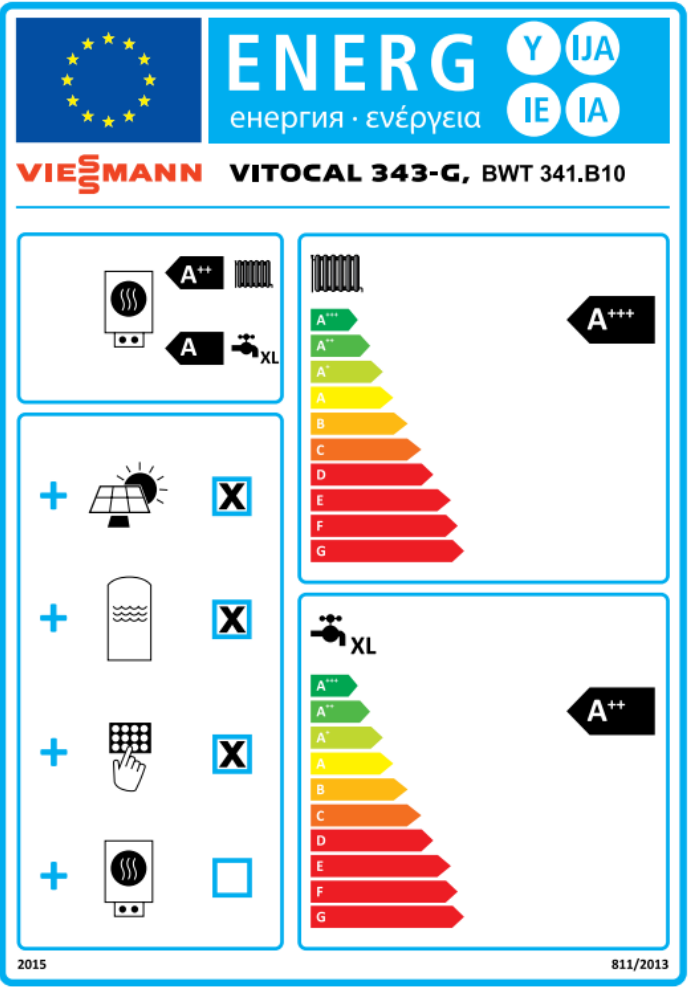
ruimteverwarming

combitoestellen

hybride systemen

Hybride

EMIB
Energy & Materials in Infrastructure & Buildings
University of Antwerp

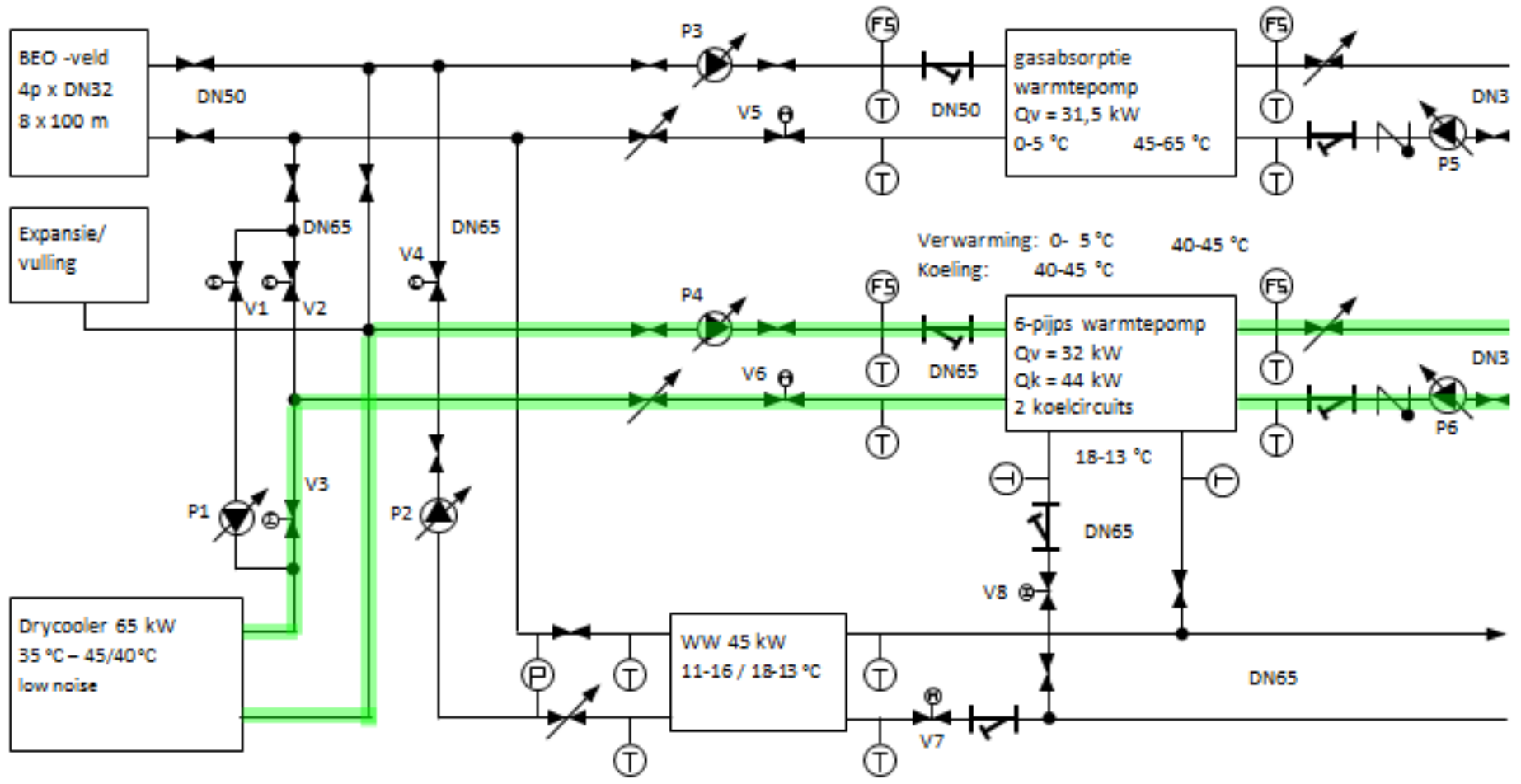
Hybride systemen, voorbeeld Universiteit Antwerpen faculteit toegepaste ingenieurswetenschappen

Hybride

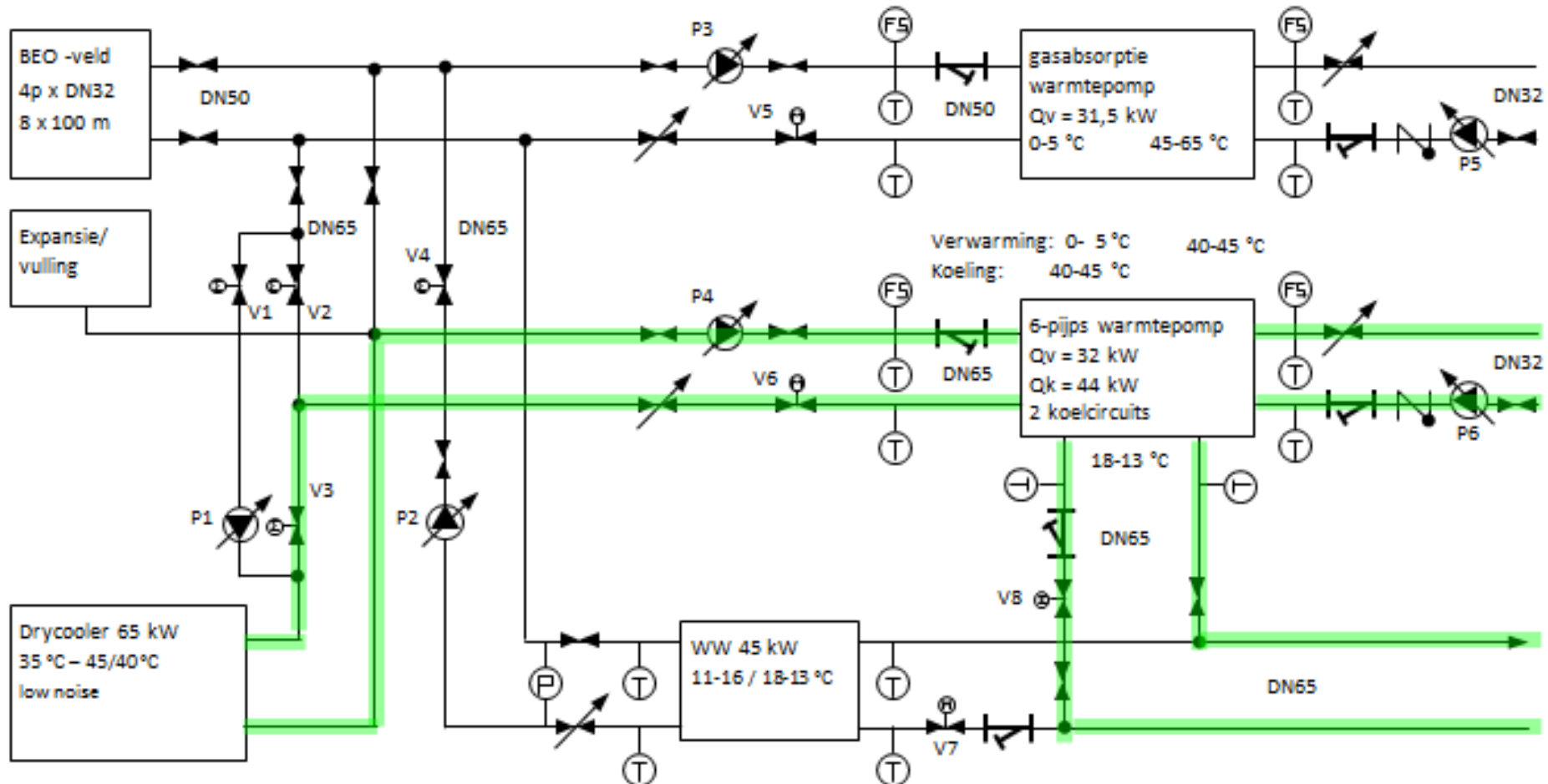
12 scenario's, vb. 1: verwarmen via elektrische warmtepomp met warmte uit buitenlucht

Hybride

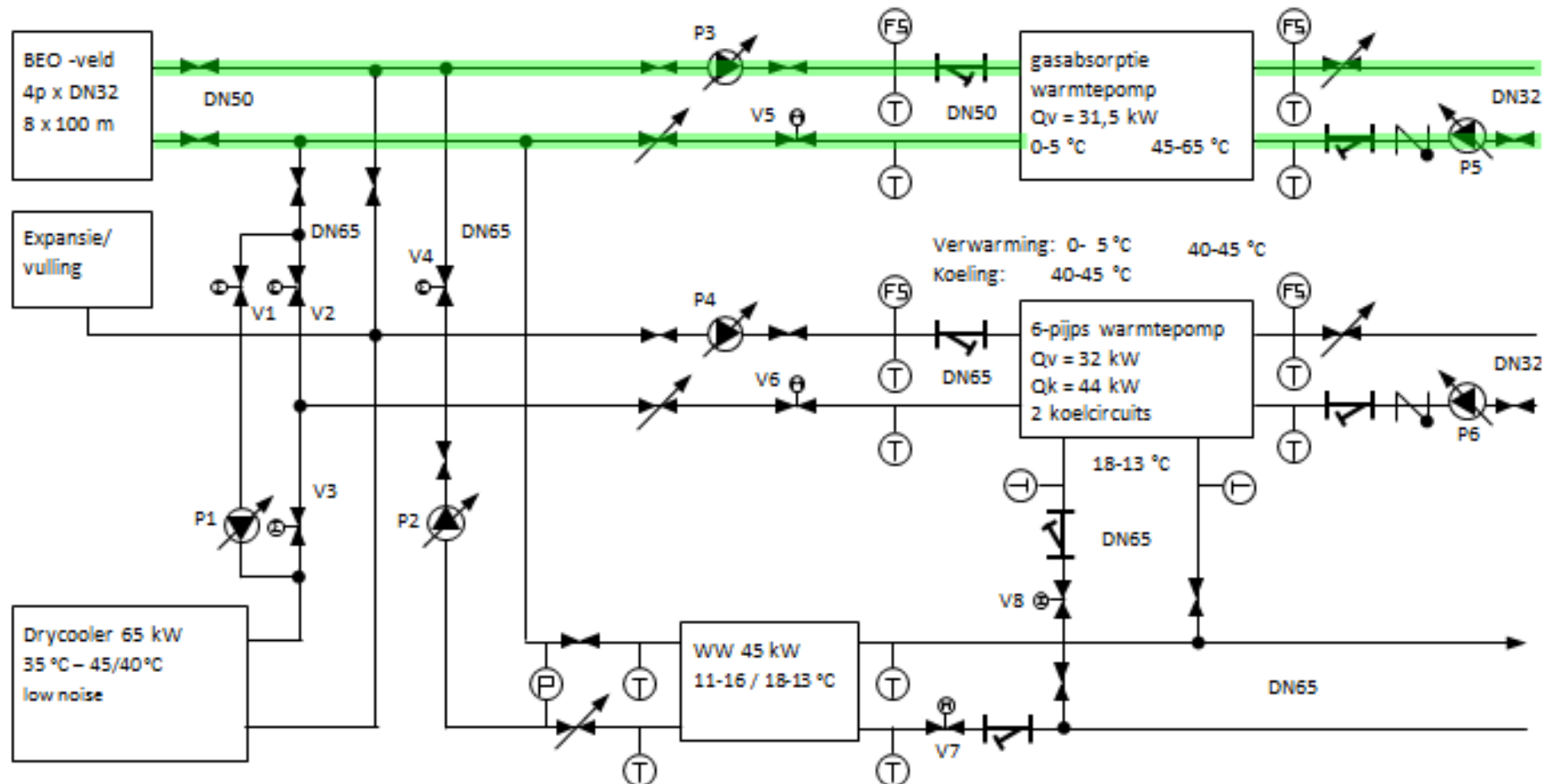
12 scenario's, vb. 2: koelen met warmterecuperatie, saldo van of naar buitenlucht

Hybride

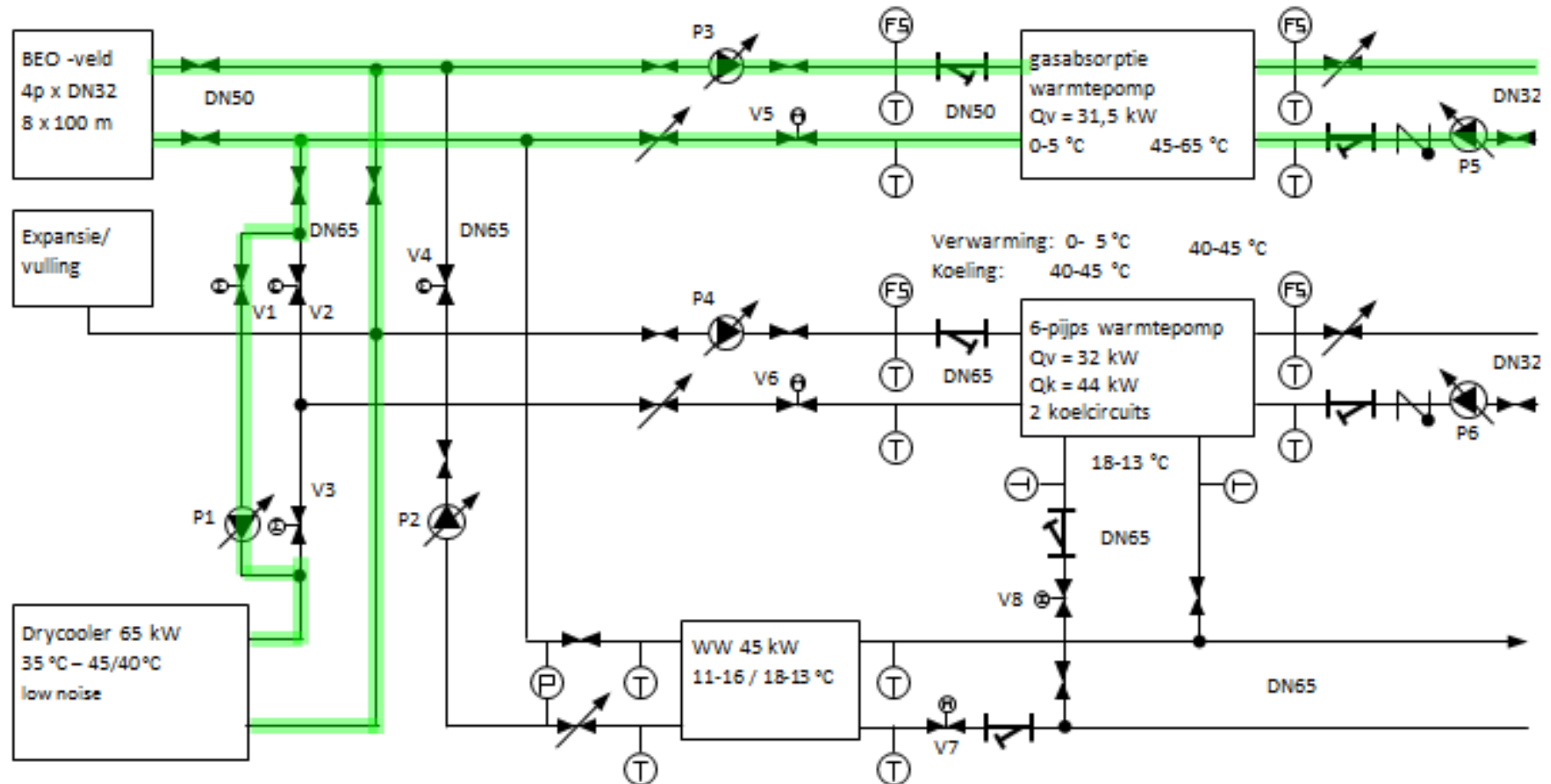
12 scenario's, vb. 3: verwarmen met gaswarmtepomp, bron is bodemwarmte

Hybride

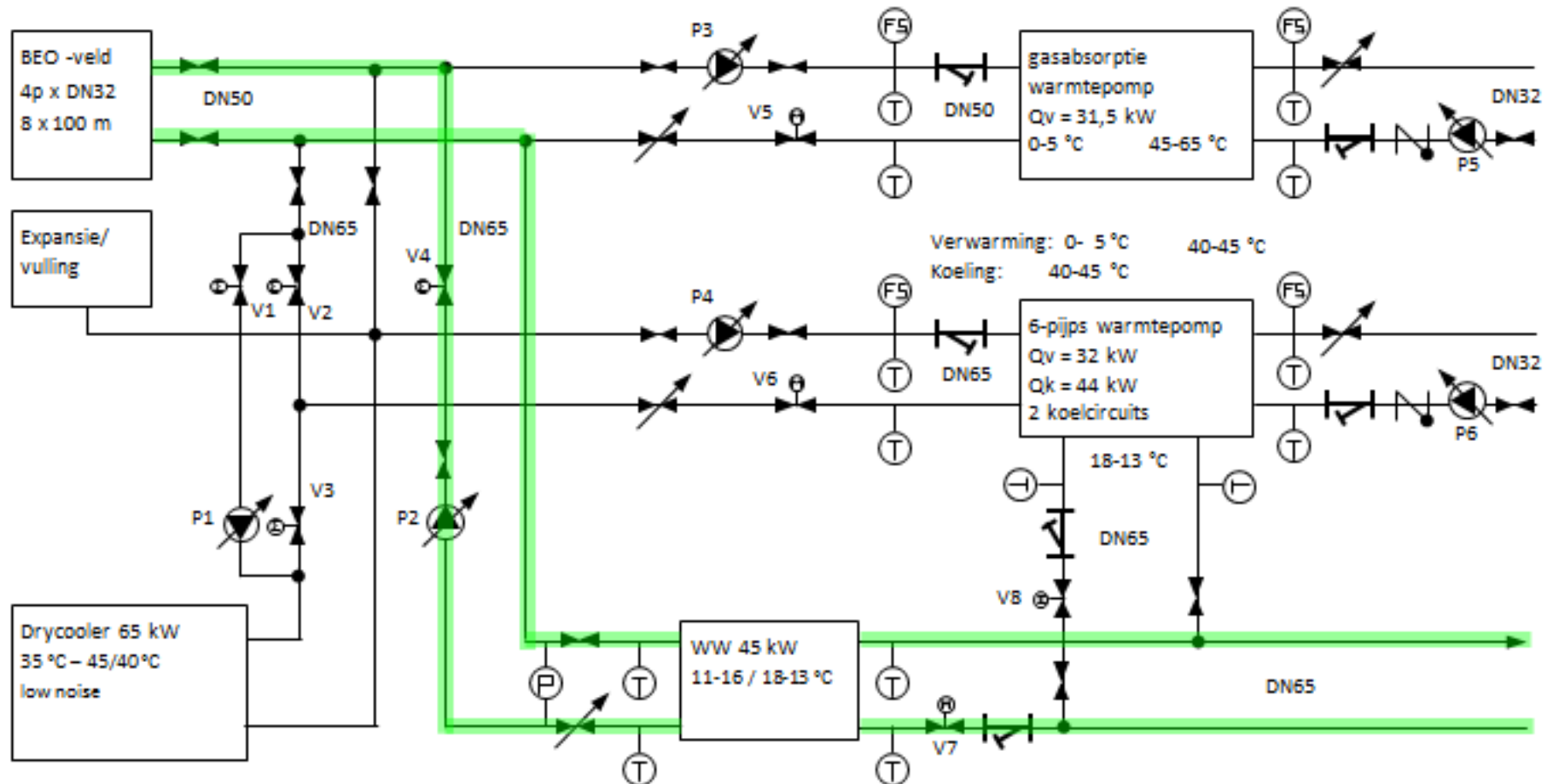
12 scenario's, vb. 4: idem, maar tegelijk regeneratie met warmte uit buitenlucht

Hybride

12 scenario's, vb. 5: passieve koeling met bodem, tegelijk wordt de bodem geregenereerd voor de winter

Wat moeten de
anderen doen...

maar vooral wat kan ik zelf doen ?

het beleid

energielabels: mik hoog

de ingenieur

